

כתב עת
דרך רוח

המאורר

ספין אור

גיליון מספר 4 * ספין אור

יוני 2023

דרך רוח

המאורר

כתב עת
דרך רוח

עורכת הגיליון

ענבל המאירי מורה לספרות בבתי החינוך
אוניברסיטת חיפה ואוניברסיטת תל אביב

עורכת מדור השירה

סיגל נאור מייסדת "דרך רוח" ומנהלת שותפה,
מורה לספרות עברית בכיתה של איאד ברגותי

רכזת מערכת

נויה הררי מנהלת בתי החינוך
באוניברסיטת חיפה ומכללת אורנים

עיצוב הגיליון

אדר פרלמן

דימוי על הכריכה

"קאטנאכ"
עיכרון ועט על נייר

לינוי סבח כיתה י"ב, מגמת ספרות, בית החינוך אוניברסיטת תל אביב

דבר העורכות

אנו שמחות להציג בפניכם את הגיליון הרביעי של "המאורר", כתב העת של "דרך רוח", הממוקד הפעם בספין־אוף, או בעברית: יצירת־בת.

בגיליון זה קיבצנו יצירות שנקודת המוצא שלהן היא טקסטים, רעיונות וטכניקות למיניהן שהתגלגלו משיעורי הספרות והפילוסופיה אל החיים עצמם והן מבטאות את המפגש החי ביניהן במגוון של דרכים מפתיעות המעוררות מחשבה ורגש.

היצירות שהגיעו אל "המאורר" חושפות התמודדות אמיצה של יוצריהן - אישית, חברתית, אמנותית ופוליטית. הן עושות זאת בדרכי ביטוי ישירות (במאמרים, למשל), עקיפות (ביצירות פואטיות והגותיות) ומשחקיות (כדוגמת משחק "הגוויה המשובחת"), והן גם מהוות מעין "ארגז כלים" לנו, הקוראות והקוראים, בעקבותיהן ובדרך של ספין־אוף מהן, אל המשך הדרך שלנו.

קריאה מהנה,

המערכת

תודה מקרב לב לשותפות ולשותפים לדרך, שסייעו רבות ליצירתו של גיליון זה: איאד ברגותי, דימה ג'בר, יעל איזנברג, עדי חבין, עומר בן־דוד, עלמה פת־שמיר, רתם פרבר וגנר ושי זילבר.

תוכן עניינים

- 6** **גלא • הבובה הג'ינג'ית**
 مايا أبو نصار – غريب • סיפור קצר מאת מאיה אבו נאסר
- 10** **שירה**
 ראובן ישראל דורכמן, אלעד נחמיאס, נעמה נשיץ, לייל אנטס, גלי לזרוס, מעין מעוז, ליא גולן, שירן פיטו, אסף גור, אביגיל יתום
- 29** **השיחה הגדולה מכולן**
 מאמר מאת רתם פרגר וגנר
- 33** **משחק הגוויה המשובחת**
 המשתתפים: תלמידי י"ב, מגמת ספרות, בית החינוך אוניברסיטת ת"א; תלמידי י', מגמת פילוסופיה-ספרות, בית החינוך אוניברסיטת חיפה; תלמידי ח', סדנת כתיבה יוצרת, פרויקט של עיריית חיפה בשיתוף "דרך רוח"
- 45** **הארוס, מהו?**
 עדן דבורקינד
- 47** **אלוהים מת**
 אוריון פִּיחאִי
- 48** **لنبتلمر • להמשיך הלאה**
 دارين ديب • דארין דיב
- 51** **תן ליצירה שלך להציע לך אפשרויות**
 מכתב לטד יוז מאת נעמה זהר
- 53** **תועה בין העבר לעתיד**
 מאמר מאת שי זילבר
- 57** **תחרות ארצית לכתיבת חיבורים פילוסופיים**
 המקום הראשון, אנגלית:
 נעמה גדול – על אודות המוות עפ"י תומאס נייגל ועל אודות המעמד החוקי והמוסרי של הפלות עפ"י מרי אן וורן
 המקום השלישי, עברית:
 איליה תשובה – על אודות הממשל המדיני על-פי ג'ון לוק

חדר עבודה משלך, על תהליכי הכתיבה של עבודות הגמר

יש בכם משהו שאמר לכם מההתחלה שאתם יכולים; תיאחזו בו! /
אביב פרביאש

מקפצה אל עבר הלא־נודע / שון גורוביץ

אזהרה: הכתיבה ממכרת / נגה בונן

ככל שהדבר נהיה מבלבל ומתסכל יותר, כך הוא גם הפך למסקרן
יותר / רננה ויגדור כהן

ילדים מדברים פילוסופיה מאמר מאת הדר הירש

שולחן הוא שולחן? סיפור קצר מאת אביגיל לוי

הזר תסריט מאת אורי גנליון

פרוזה באנגלית לינוי סבח, מעיין קרמר, אנונימית

שירה באנגלית עזרא פרבר

פרסומים אחרונים של מורי "דרך רוח" סיגל נאור, אלעד נבו, רתם פרבר וגנר, אורי שגב

وفاء

مايا أبو نصار – غريب

الصفّ الحادي عشر الأدب العربي،
البيت التعليمي في جامعة حيفا

أشعر أنني متعبة وأريد النوم، لكنني أخشى النوم.
ستسأليني لماذا لأقول لك: "أخشى النوم كي لا أنساك،
فهذه المرة الأخيرة التي سأراك فيها"، ثم سأسألك:
"لماذا... لماذا ذهبت إليه مسرعة. لقد ذهبت ولن تعود".

اشتقتُ لك كثيرًا. لم أتمكن من التعرّف عليك وعلى
شخصيتك، أهذه حقًا أنت؟ أيعقل ان لا يتعرّف الإنسان على
ملاك مثلك؟ لماذا ذهبت؟

في ذلك اليوم الجميل، دخلت إلى البيت لأرى أُمي تغسل
الأواني، فذهبت إلى غرفتي، وإذ لم أعد اسمع صوت الماء،
الذي استبدلته كلمات الترحيب، خرجت من غرفتي لأراك
تحمّلين الأكياس المليئة بالهدايا. قفزت عليك لأعانقك،
فتركت الأكياس وعانقتيني بكلّ قوتك، ثم قمت بإنزالي
لتعطيني تلك الدمية الجميلة ذات الملابس الزرقاء
المزركشة والشعر البرتقالي اللون.

ثم جلست أنت وأُمي تشربان القهوة العربية الأصيلة، التي
رائحتها لا تخرج من أنفي، وحولكما القهقهات والأخبار
والسجائر التي تختفي وتحوّل الى رماذ في مكتة دائرية
الشكل، وقعت على الأرض و ملأتها بالرماد المتناثر.

بعد كنس الرماد، حان وقت النوم، ومن شدّة الإرهاق نامت
أُمي في الصالة ونمت أنا وأخي بجانب أبي. اقفز من نومي
فجأة لأرى أنّ أحدهم يسرق دميتي الجديدة التي احضرتها،
أخبر أبي بذلك مرعوبة أرجف، فهُبّ لبحث عن السارق في
المنازل، لكنّه عاد بعد نصف ساعة. لم يجد أي شيء، فعدنا
إلى السرير ووجدت دميتي هناك.

بعد مرور زمن، ضاعت الدمية مرة أخرى ولم أجدّها،
فوعدتيّ أن تأخذيني وتشتري لي واحدة أخرى بعد أن
تعودي من طابا.

سمعت أمي تبكي وتصيح وتولول، عرفتُ من الكلمات
المختنقة بدموع بكائها أنني افتقدتك للأبد، أنّك لن تعودي
إلى بيتنا، وأني بقيت دونك يا جدتي، دون دمية الطفولة.
ولم أي شيء مثلما كان.

يومها كنت في الرابعة، هل ستأتين لزيارتي مجدّدًا عندما
أكون التاسعة والأربعين؟ عديني بذلك، كي أستطيع أن أنام
الآن.

*

הבובה הג'ינג'ית

מאיה אבו נאסר – ע'רייב

כיתה י"א, ספרות ערבית,
בית החינוך אוניברסיטת חיפה

אני מרגישה שאני עייפה ורוצה לישון, אבל אני חוששת לישון.

את תשאלי אותי למה, אענה לך: "חוששת לישון בכדי לא לשכוח
אותך. זאת הפעם האחרונה שאני רואה אותך". לאחר מכן, אשאל
אותך: "למה... למה מיהרת ללכת. הלכת ולא תשובי".

אני מתגעגעת אלייך. מאוד. לא הספקתי להכיר אותך ואת
אישיותך. האם זאת את? הייתכן שלא אכיר מלאך שכמותך? איפה
הלכת?

באותו יום יפה, נכנסתי לבית וראיתי את אמא שוטפת כלים, אז
הלכתי לחדר שלי, והפסקתי לשמוע את קול המים, שהוחלף
בברכות. יצאתי מהחדר וראיתי אותך עם שקיות מלאות במתנות.
קפצתי עלייך, חיבקתי אותך, ואת עזבת את השקיות וחיבקת אותי
בכל כוחך. הורדתי אותי בכדי לתת לי הבובה הג'ינג'ית היפה
הלבושה בכחול מקושט.

ישבת עם אמא, שתיתן קפה ערבי אסלי, שאני עדיין מריחה אותו עד היום, ומסביבן צחוקים, חדשות השעה, וסיגריות שנעלמות והופכות לאפר במאפרה עגולה, שנפלה על הרצפה וכיסתה אותה באפר הפזור.

אחרי שניקיתן את האפר, הגיע הזמן לישון. מרוב עייפות, אמא שלי ישנה בסלון, ואני ואחי ישנו ליד אבא. קפצתי פתאום, ראיתי מישהו גונב את הבובה הג'ינג'ית שהבאת לי, סיפרתי לאבא בקול מפוחד, רעדתי, והוא קם לחפש אחרי הגנב בבית. אבל אחרי חצי שעה, חזר בידיים ריקות. חזרנו למיטה, והבובה הייתה שם.

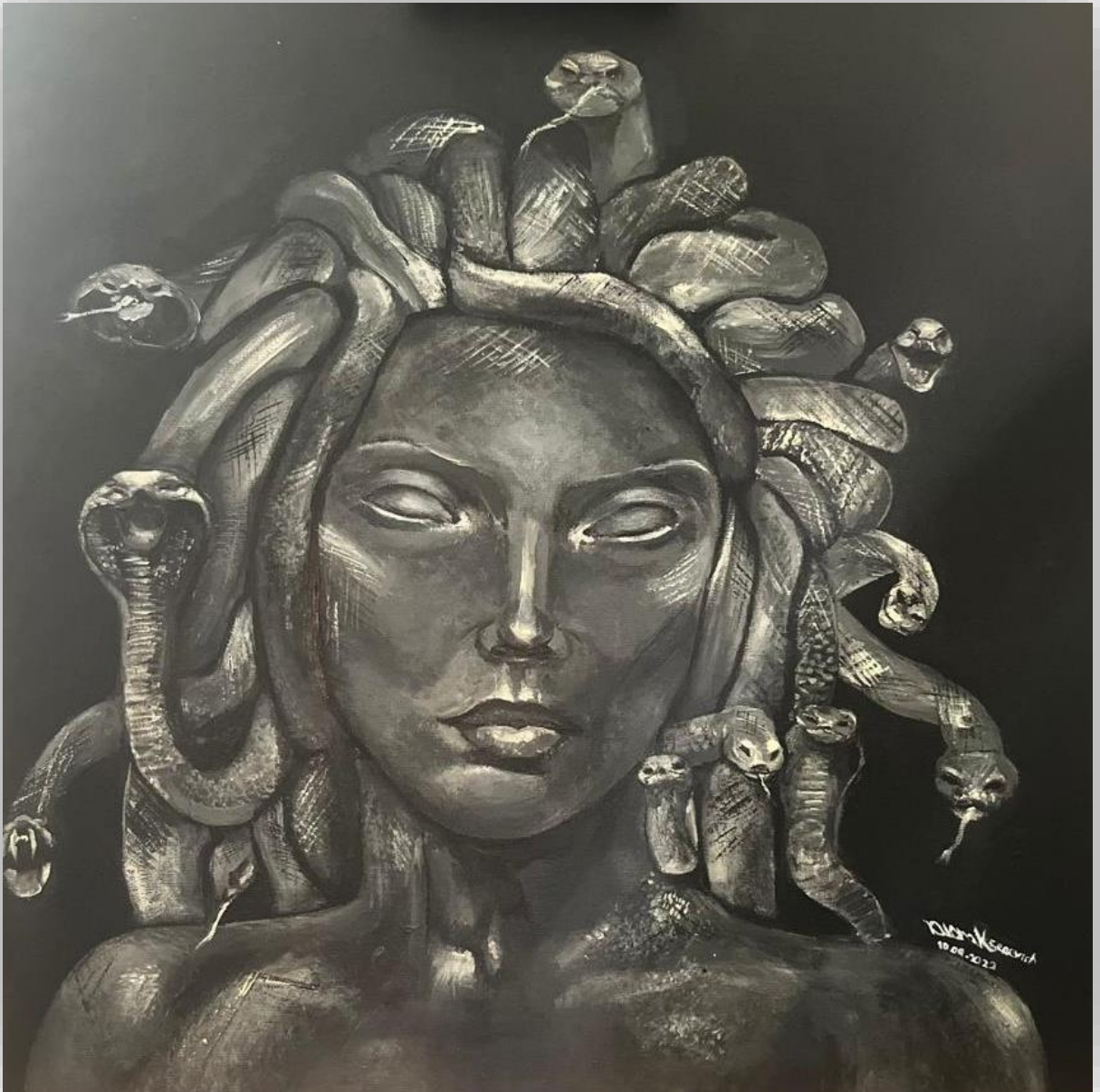
אחרי תקופה, איבדתי באמת את הבובה הג'ינג'ית ולא מצאתי אותה. הבטחת לקחת אותי לקנות בובה חדשה אחרי שאת חוזרת מהחופשה בטאבה.

שמעתי את אמא בוכה וצועקת, הבנתי מהמילים החנוקות בדמעות שאיבדתי אותך לעד, שאת לא תחזרי לביתנו, ושאני נשארתי בלי סבתא, ובלי בובת ילדותי.

שום דבר לא חזר לקדמותו.

באותו יום, הייתי בת ארבע. האם תבוא לביקור חדש כאשר אהיה בת ארבעים ותשע, כמוך? תבטיחי לי, בכדי שאצליח לישון.

*

צבעי אקריליק על קנבס איטלקי, 60*40

דיאנה קסנביץ'

כיתה י"א, מגמת פילוסופיה,
בית החינוך אוניברסיטת חיפה

שירה

ראובן ישראל דורכמן

למד פילוסופיה בבית החינוך אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
בין השנים 2018-2022

1.

לְעֵינַיִם, אֲדִיפּוּס, אֵין מֶרְפָּא
הַתִּדְעַת הַשְּׁפָעַת הַשֶּׁמֶשׁ עַל הַפְּרָחִים
זוֹלַת הַזְכָּרוֹן הַנֶּצֶר מְבָרֵז
וּמוֹתִיר חוֹתָמוֹ כְּפּוֹלֵשׁ
שְׁאֵבֵד וְאֵינוֹ

הָעֵינַיִם, אֲדִיפּוּס, יוֹדְעוֹת לְכֻמָּן
מִבְּלִי לְהַעֲצֵם
מֵרְאוֹת שְׁאֵין לְדוֹבֵב
בְּמִבְט הַמַּחְוֵר אֶת נֶפֶשׁ הָאֶהֱבָה
יִנְעֲצוּ פֶּה –
לְעֵינַיִם, אֲדִיפּוּס, אֵין מֶרְפָּא.

2.

לֹא אֶלְכֹד אֶת רוּחַ הַחֲדָרִים
אֶךְ שִׁפְתִּי לְשׁוֹנִי יִסְדֹּקוּ

לֹא אֶגַע בְּקוֹצוֹ שֶׁל נֶצַח
אֶךְ אֶשְׁתַּבֵּר לְרִסְיָסִים נְפֻגִים

נִתְקַרְבוּ אֵלַי שִׁפְתִּי נֶצַח
וּפָרְעוּ בְּנִשְׁיָפָה אֶת שְׁעָרוֹת
שֶׁן הָאָרֶץ –

עֵת יַחֲידָה נִגַע בִּי נֶצַח הֶבֶל.

עֵץ מַגְדָּלָת

רוֹאֶה אֲנִי אֶת כָּל הַיָּפִי בְּאַלְכֶסוֹן
וְאֶת רֵעַ הָעוֹלָם בְּעֵין מְלַכְסָנֶת
זוֹיְתִי מְצַמְצֶמֶת בְּיוֹם אָסוֹן

בְּהֵנֵץ זִיק בְּעֵינַי – קָמָתִי מִן הַמִּיתָה
בְּשָׂרֵי הַחַוִּיר לְאוֹר מְדוּרָה
גַּם אֲנִי חֶלֶק מִן הָעֶקְדָּה

לֹא אָפֵל מִן הָעֶבֶר
אֲמַעַד, אֲמַעַד בְּעֵינַי הַסּוֹלָדָת
אֶהְבָּה
מִנְפְּשֵׁי הַמַּחְלָדָת.

נעמה נשיץ

כיתה ח', סדנת כתיבה יוצרת, פרויקט של עיריית חיפה
בשיתוף "דרך רוח"

אנשים מכחדים מהצעקה

הַמַּעֲרָכוֹת שֶׁלָנוּ מְסֻדָּרוֹת.
לִפְנֵי שֶׁהַדָּבָר הַפֶּךָ לְסִכּוֹן
אֶחָד הָאֲנָשִׁים הַנֶּאֱמָנִים בְּיוֹתֵר
הִכְחִישׁ אֶת קִיּוּמוֹ.
חֵק יִסּוֹד: לְמוֹד תּוֹרָה. עֲבָרִית שְׂפָה
טוֹבָה.
אֲנָשִׁים צוֹעֲקִים וְאֵנְחָנוּ אוֹמְרִים
בְּלֶחֶשׁ.

אלעד נחמיאס

כיתה י"ב, מגמת ספרות, בית החינוך אוניברסיטת תל-אביב

כפו

הָזָר הָזֶה שְׁעוֹמֵד מֵאַחֲרֵי הַדֶּלֶת
פָּנָיו זוֹעֵקוֹת לְתִשּׁוּמַת לֵב.
הוא לא אֹמֵר מֶלֶה.
קָר לוֹ. הוא רָעַב.
אֲנִי תוֹהָה אִם לָתֵת לוֹ לְהַכְנִס.
אֲנִי לֹא מוֹכֵן לְהַפְגֵּעַ, אוֹ לְהַנְצִל שׁוֹב
בֵּן.

הַשָּׁעַר הַלָּבָן שָׁלוֹ,
הַזֶּקֶן הַמְּחֻסָּפִס שֶׁגִּנְבְּתִי.
חֲשַׁבְתִּי שְׁאֵלוֹ סִיגְרִיּוֹת שְׁאֲנִי מְזַהֶה. רִיחַ שֶׁל עוֹגִיּוֹת וְשָׁנִים.
זֶה שְׁמֵת־עֵקֶשׁ לְהַכִּין לִי חֲבִיתָה, וְאֲנִי,
יֶלֶד בֶּן שֶׁבַע.
מִמַּשֵּׁשׁ אֶת הַבְּגָדִים שָׁלוֹ; רַכִּים כָּמוֹ מֶשִׁי, נוֹצְרוּ בְּיַד רָמָה. סֵפֶר שֶׁהָיָה
הַחֵיט שֶׁל הַמֶּלֶךְ
עִם הַמֶּקֶל שֶׁתָּמִיד הָיָה שָׁם וּמַעְזוֹלָם לֹא רָאִיתִי אוֹתוֹ מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ.
בְּפֶעַר שֶׁל שְׁמוֹנִים שָׁנָה בִּינִינוּ אֲנִי מְזַהֶה אוֹתָךְ,
סָבָא רַבָּא שְׁלִי,
פָּפוּ.

אָבֵל עֲכָשׁוּ יֵשׁ אִישׁ זֶר בְּבֵית שְׁלִי וְאֲנִי לֹא מִבִּין לָמָּה
הוא בוֹהָה בִּי.
עֲכָשׁוּ יֵשׁ אִישׁ זֶר בְּבֵית שְׁלִי וְאֲנִי לֹא מִבִּין לָמָּה
הוא מַעֲזוֹ לַעֲמֹד מוֹלִי.
הוא צוֹעֵק: "תָּבִיא לִי אוֹתוֹ כָּבֶר, אֲנִי אֶהְרַג אוֹתָךְ, אֲנִי צָרִיף
לְהַצְלִיחַ".
אֲנִי לֹא מִבִּין לָמָּה הוּא נֶהְפֵּךְ.
אֲנִי לֹא מִבִּין אֵיךְ הָאוֹפָנִים עֲדִין רוֹדְפִים אוֹתוֹ
לָמָּה הָאוֹצָר בְּאַרְגֵּז עֲדִין מְטָרִיד אוֹתוֹ

וַאִיךָ יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁהַהוֹרִים שְׁלוֹ מְאֻכְזָבִים בְּזֶמֶן
שֶׁהוּא נֹסֶה לְכַבֵּשׁ עוֹד וּלְהִסָּב
גִּאֻה.

אִפְלוּ בְּנוֹ הַמַּעֲדָה שֶׁל אֱלֹהִים הִפָּךְ לְשֹׁטֵן בְּגִלְל חֶסֶד שֶׁל
אֶהְבָּה.

אֲנִי מֵת־קָרֵב עוֹד קִצָּת וּמִגְלָה

השיר האחרון

הַשָּׁלֵב הָרָאשׁוֹן זֶה הַכּוֹתֶרֶת

בּוֹכָה דְּמָעוֹת דִּיּוֹ וְאוֹמֶרֶת

הוֹרֶגֶת שׁוֹרוֹת הִיא נִרְגָּזֶת

קוֹבֶרֶת אֶת הָרַעֲיוֹנוֹת

אוֹרֶזֶת אֶת הַכְּשִׁלּוֹנוֹת

כְּשֶׁהִיא מְבִינָה שְׁזֵה הַשִּׁיר הָאֲחֵרֹן

שִׁיחָתָם הַכֹּל וַיִּכְנַס לְאָרוֹן.

אֵל תִּדְאָגִי, הַמְּלִים שְׁלִי יִשְׁאַרוּ כָּאֵן, מִבְּטִיחַ

תּוֹכְלִי לַחֲזוֹר וְלִרְאוֹת אוֹתִי גַם כְּשֶׁאֶסְרִיחַ

לְגִלּוֹת אֶת הָרִמְזִים, הַסּוּדוֹת

לְמָה הוּא בְּאֶמֶת הַתְּכּוֹן

לְהַתְּבַלְבֵּל, לְשִׁנְאָה אוֹתִי וְלוֹמַר אָמֵן

הַמְּלִים שְׁלִי יִשְׁאַרוּ כָּאֵן

אֲנִי מִבְּטִיחַ לְךָ הֵן יִהְיוּ כָּאֵן,

צְוִיתִי עָלֶיךָ לְהַתּוֹדוֹת

הַסְתִּירוֹת, הַדּוֹ מְשֻׁמְעוּיּוֹת,

הַהִסְתָּרוֹת, הַפֶּחַד מִלִּהְיוֹת

מחשבות מרוץ

כְּשֶׁזֶה חֲשָׁךְ זָר, לְבַד שְׁאַתָּה
 לֹא מִכִּיר, יַעַר מָלֵא דְבִים
 בְּעִירַת רְפָאִים
 הַחֶבֶל מִתְהַדֵּק, הַזְמַן דּוֹפֵק
 מִתְרִיעַ, מִזְכִּיר
 תְּחוּשֵׁת הַקֹּר הַמְנִסָּה לְאַחֵז בְּמִישָׁהוּ
 שִׁיקְשִׁיב, יָאִיר
 נוֹשֵׁם מֵהָר יוֹתֵר, מִחֲשָׁבוֹת מְכוּנִיּוֹת מֵרוֹץ
 לֹא
 לְהַחֲמִיץ דָּבָר.
 רַק לְהַמְשִׁיךְ לְרוֹץ.

לייל אנטס

כיתה י"א, מגמת ספרות, בית החינוך אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

הכי ילדה

הַיְלָדָה הַכִּי... הַכִּי...

יְלָדָה, בֶּגֶן.

יֵשׁ לָהּ אֶת הָעֵינִים הַכִּי תְּמִימוֹת בֶּגֶן,

נוֹתְנוֹת אִמּוֹן לְכָל הַמְּבַקֵּשׁ-דּוֹרֵשׁ.

וְכַמוֹכֵן, הִפָּה הַכִּי צוֹחֵק בֶּגֶן,

גַּם כְּשֶׁאֵין עַל מָה,

גַּם כְּשֶׁהִיא רוֹצֶה לְצַרֵּחַ, עֲדִיף לְצַחֵק.

וְכַמָּה שֶׁמְבִיטִים בָּהּ יוֹתֵר

יּוֹדְעִים שֶׁאֵין מָה לְדַבֵּר,

רַק לְקַחַת

וְהִיא הַיְלָדָה

הַכִּי יְלָדָה, הַכִּי טַפְשָׁה בֶּגֶן.

כְּשֶׁהִיא מְחַיֵּךְ

גַּם הִיא מְחַיֶּכֶת,

לֹא מְבִינָה אֶת הַמַּבְט הָרַעֲב

אוֹ מָה הוּא יוֹבִיל.

וְכַשֶּׁהִיא עֲצוּבָה

הֵם לֹא מְבִינִים

לָמָּה לְהִיּוֹת עֲצוּבָה

כְּשֶׁיֵּשׁ לָהּ הַכָּל

אַבָּל הֵם לֹא רוֹאִים

הֵם לֹא יּוֹדְעִים,

לֹא יּוֹדְעִים מָה קוֹרָה בְּלִילָה

כְּשֶׁכָּלֵם יִשְׁנִים, אוֹ בְּמֶרְתֵּף הַחֲשׂוֹה, כְּשֶׁהִפָּה הַצּוֹחֵק פָּשׁוּט... מִפְּסִיק.

אֶת עֲדִין הַיְלָדָה הַכִּי יְלָדָה בֶּגֶן

לְמֶרּוֹת שֶׁכָּבֵר לֹא יְלָדָה

כִּי עֲכָשׂוּ אֶת כָּבֵר יוֹדְעַת,

כַּמָּה שֶׁמְבִיטִים בָּהּ יוֹתֵר,

אֶת יוֹדַעַת שְׂאִין מָה לְדַבֵּר,
 רַק לְבָרַח, רַק לָרוּץ וְלָצֹרֶחַ,
 לְבִקֵּשׁ עֲזָרָה שְׁלֹא מְגִיעָה
 עִם עֵינַיִם מִפְּחָדוֹת, כְּמוֹ בֶּגֶן.
 וְהוּא אוֹמֵר לָךְ מִשְׁהוּ שְׂאֵת לֹא מְבִינָה, רַק לְגִדּוּלִים
 הַיּוֹם אֶת מְנַחֶשֶׁת שְׂזָה הִיָּה רַק אִיוָּמִים.
 הַיְלָדָה הַכִּי חֲסֵרֶת אוֹנִים.

גלי לזרוס

כיתה י', מגמת פילוסופיה-ספרות, בית החינוך תל חי

הייקו

אין לי רעיון לשיר
אולי כדאי לי למחוק
ולנסות שוב
*

ענן רך ורד
שקיעת שמש אדמה
יום נוסף נגמר
*

עקבותי בחול
אור ירח בהיר
לילה, כוכבים
*

המאורר
משב רוח רענן
בעולם מתניק
*

גביע גלידה
נפל על המדרכה
אחותי בוכה
*

מעל הפסנתר
שחר על גבי לבן
צליל מתנגן
*

שירה

יִלְדֵּת זְכוּכִית מוֹגֶנֶת
 שְׁלֹא רָאֲתָה עוֹלָם
 הִיא רָצְתָה לְגַעַת בְּשֶׁמֶשׁ
 הִיא רָצְתָה לְשִׁתּוֹת אֶת הַיָּם

יִלְדֵּת זְכוּכִית נוֹצֶצֶת
 עֲדִינָה וְגַם יָפָה
 מְתוֹקָה וְצִיִּתְנִית
 אֲבָל כָּל כָּךְ שְׁקוּפָה

יִלְדֵּת זְכוּכִית בְּשֶׁקֶט
 בּוֹרַחַת מִבֵּיתָה
 עִם אוֹר רֵאשׁוֹן שֶׁל בֶּקָר
 לַחֲפֹשׁ נִמְלָטָה

יִלְדֵּת זְכוּכִית וְרָגֶשׁ
 עֲכָשׁוּ רוֹאָה עוֹלָם
 הִפְכָּה לְחֹל זֶהָב כֶּמוֹ שֶׁמֶשׁ
 לִנְצַח עִם הַיָּם

מעין מעוז

כיתה י"א, מגמת ספרות, בית החינוך תל חי

*

הַגִּבָּה מַצְטַבֵּר
הַמַּעֲלוֹת יוֹרְדוֹת
שָׁמַיִם מְרוֹחִים
אָפֵר וְהָרוֹחַ
סוֹטֶרֶת עַל פָּנַי, הוֹדֶפֶת אוֹתִי
בְּעוֹדִי מִנְסָה
קֹטֵנָה כְּנֻמָּלָה
הַחֲלָשָׁה בִּקְוֹן
נֶאֱבָקֶת לְהִרְגִּישׁ בְּחִשְׁבּוֹתַי
תַּחַת עֲצָמַת הַהָרִים

אולטרה סגול כל ארס פואטיקה

כְּמוֹ אוֹר סָגֵל עַל עֵט שְׁקוּף
כָּכָה דִּמְעָה אַחַת זָכָה מְגֵלָה אֶת רִבְדִּי
הַנִּשְׁמָה, נוֹפֶלֶת רוֹפֶפֶת
עַל הַנִּיר
בְּלִית בִּרְרָה, חוֹשֶׁפֶת
מֶלֶה אַחֵר מֶלֶה
מִשְׁפָּט שֶׁלֹּא יִכְלָתִי לוֹמַר בְּקוֹל
וּבִיחַד הוֹפְכוֹת הֵן לְזֶרֶם אוֹתִיוֹת מְכַאִיבוֹת
שֶׁעוֹד דּוֹחֶפּוֹת אוֹתִי לְהַמְשִׁיךְ
לְבָכוֹת
וּלְכַתֵּב
הַזֶּרֶם הוֹפֵךְ לְמַפֵּל וְהַמַּפֵּל הוֹפֵךְ לְשִׁיר
וְהַשִּׁיר הוֹפֵךְ לְנֶהָר שֶׁחוֹזֵר בְּסוּף אֶל הַיָּם
עַד שֶׁהִדָּף מוּצָף דְּמוּיִים
וְאֲנִי נִשְׁאָרֶת עִם הִרְגָּשׁוֹת הַשְּׁקוּפִים

ליא גולן

כיתה י', מגמת פילוסופיה-ספרות, בית החינוך תל חי

גיבור

קְדִימָה, בְּחֶרֶוּ בְּךָ.
 אֶתָּה יוֹצֵא לְהַרְפֶּתֶקָה.
 הַמְכָּשׁוּל הָרָאשׁוֹן קָל לְךָ. אֶתָּה חֲזָק, אֶתָּה כָּל־יָכוֹל אֶתָּה
 גִּבּוֹר הַמַּעֲשִׂיָּה.
 אַחֲרֶכָּךְ יִהְיֶה קָצֵת יוֹתֵר קָשָׁה
 אַחֲרֶכָּךְ תִּשְׁיֵג חֵבֶר אוֹ עוֹזֵר
 אֵת כָּל הָעֲבוּדָה הַשְּׁחָרָה הוּא יַעֲשֶׂה
 בְּשִׁבְלֶךָ.
 זֶה לֹא לְרַמָּתֶךָ. גִּבּוֹרִים
 לֹא מִתְעַסְקִים בְּשִׁטּוּיּוֹת.
 הַמְּנַטּוֹר שֶׁתִּפְגֹּשׁ הוּא בְּמִקְרָה קוֹסֵם
 שֶׁכָּכֵר יוֹדֵעַ אֵת כָּל הַתְּשׁוּבוֹת אֲבָל מָה זֶה שָׁוָה
 לְגִלוֹת אֵת הָעֲלִילָה.
 רְמָזִים לֹא־בְרוּרִים וּבְכָל זֹאת
 תִּצְלִיחַ וְאַחֲרֶכָּךְ
 תִּפּוֹל
 תִּפְגַּע. הָאֵגוֹ שֶׁלְּךָ
 יִפְגַּע
 תִּבִּין: אֶתָּה הַבְּעִיָּה. אֲבָל הָעוֹזֵר, הַחֵבֶר,
 זֶה שֶׁכֵּלֵם אוֹהֲבִים יוֹתֵר
 יִזְכִּיר לְךָ כִּמָּה אֶתָּה וּפְתֹאֵם
 תִּבִּין: אֶתָּה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת הַכֹּל אִם רַק
 תִּאֱמִין, תִּתְגַּבֵּר, תִּלָּחֵם
 בְּדַרְקוֹנִים, תִּקְבֹּל
 תְּשׁוּבָה לְכָל שְׂאֵלָה וְאֵת כּוֹחַ הָאֱהָבָה שֶׁתִּמְיֵד הִיָּתָה בְּךָ
 תִּקְבֹּל.
 תִּבְקֹשׁ סְלִיחָה.
 תִּזְכֶּה בְּמַחֲלָה.
 תִּבִּין: אֶתָּה בְּסוֹף הַכֹּל בֶּן אָדָם, תִּחְזֹר
 לְחֹר שְׁמִמָּנוּ הַתַּחֲלָת, חֲכָה
 לְסִפּוֹר הַבָּא,
 בְּטוֹחַ יִבְחָרוּ בְּךָ שׁוֹב
 לִצֵּאת

חלון

כְּשֶׁאֲנִי מְבִיטָה מֵהַחֲלוֹן רַק אוֹתִי אֲנִי רוֹאָה
הַשְׂתַּקְפוֹת שֶׁל עֲצָמִי
מֵרָאָה

כְּמַעַט שֶׁקוֹפָה
מִתִּי בַּפֶּעַם הָאַחֲרוֹנָה יֵצְאָתִי
לְמִסְבָּה עִם חֲבֵרִים? קָרָאֲתִי
סֵפֶר שֶׁהִדְהִים?

מִקְשִׁיבָה

חֲצִי מִקְשִׁיבָה

עֲסוּקָה

בְּעֶקֶר בְּעֲצָמִי וְאַתָּה

בְּעֲצָמֶךָ.

כְּשֶׁמְבִיטִים מֵהַחֲלוֹן יֵשׁ עוֹלָם, יֵשׁ צְבָעִים, יֵשׁ אֵת כָּלָם
וְאוֹתִי.

אוֹלֵי פֶעַם אֶפְתַּח חֲלוֹן וְאוֹכַל לְרֹאוֹת הַכֹּל. בִּינְתִים

חֲלוֹן סָגוּר

מֵרָאָה עֲכוּרָה

עֵינַיִם בּוֹחֲנוֹת אוֹתִי אֲנִי רוֹאָה

כְּלוֹאָה.

שירן פיטו

כיתה י', מגמת פילוסופיה-ספרות, בית החינוך אוניברסיטת תל אביב

זכור

איפה השלום ואיפה הרגש, החילים בשורה
מחכים כבר לשקט.

"עמד דם" מפקד הפלגה קורא
ועומד בפתח. עוד יום עמוס ומפרך.
הפלגה הקטנה שבדרום הרחוק, נודדת.
הפלגה הקטנה שלאט מתרחקת
ממקום הבית עדין שותקת.
הפלגה הקטנה לא חוזרת.

"השתיקה הזו צורמת".
אפשר לשמע מישו אומר מבעד לשקט
ואת הצבא שאומר: "צריך להוציא הודעה
מסודרת".

והמשפחות
את הנחמות ימצאו בשעות לילה
מאחרות
ורק את צל אהובם
בחטף יוכלו לראות

אסף גור

כיתה י"א, מגמת ספרות, בית החינוך אורנים

חרות

חרות היא יכלתו של האדם
להשתחרר מגבולות הבלתי אפשרי.

חרות היא אזור

שקיים

בכל מי שמבקש אותו.

חרות היא החמץ

שבטבע

ומשאיר אותנו בחיים.

בשביל אחת היא התנתקות הנפש

מהמוח

בשביל אחת המוח מהנפש,

אך בסופו של דבר,

החרות היא שחרור,

היא חיים.

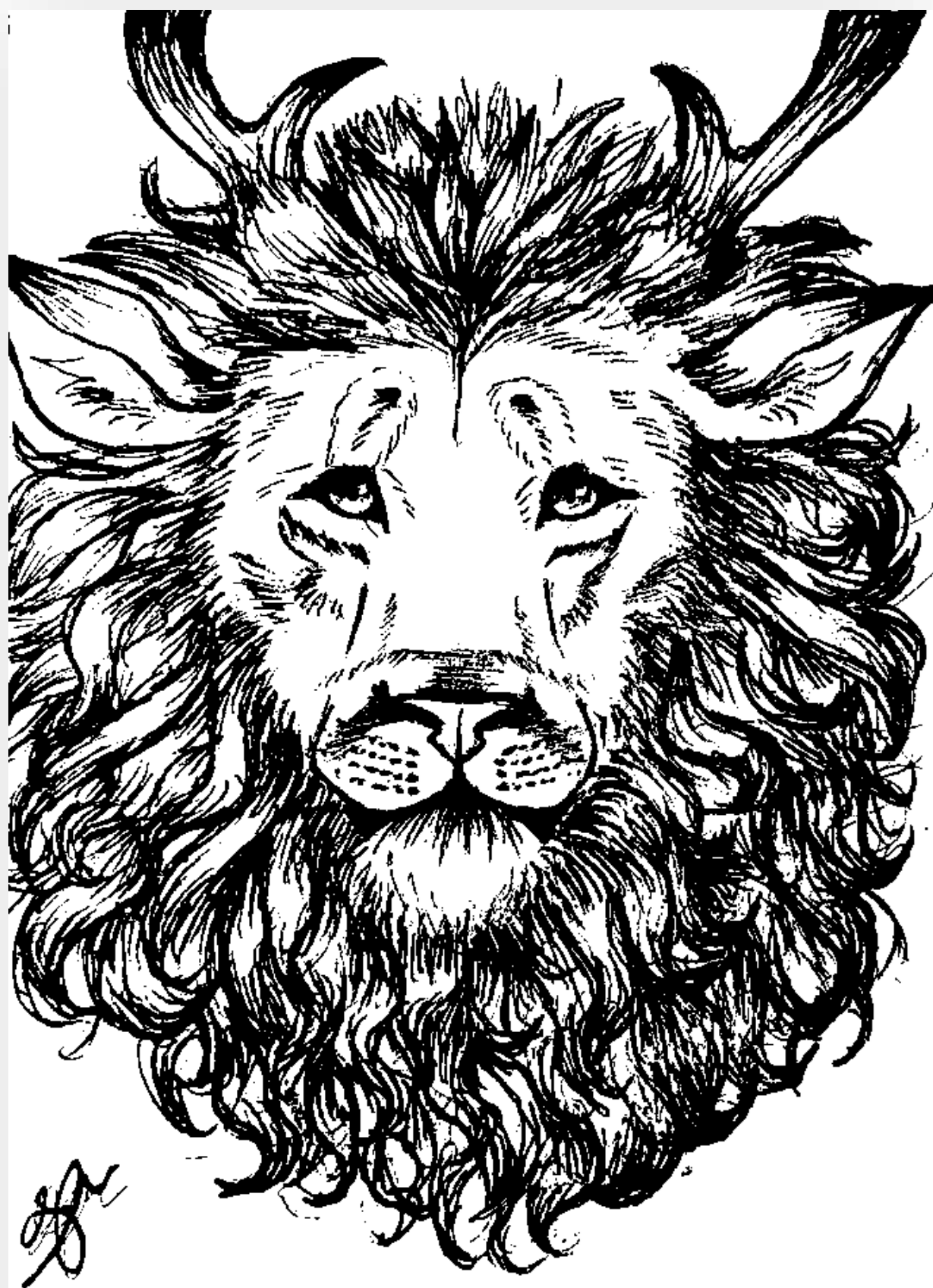
אביגיל יתום

כיתה י', מגמת פילוסופיה-ספרות, בית החינוך אורנים

זכור

יִזְכֹּר וְלֹא יִשְׁכַּח
 יִזְכֹּר לֹא לְהַאֲשִׁים אֶת הָעוֹמְדִים בַּצַּד
 יִזְכֹּר אֶת כָּל מֶה שֶׁרַע בַּחַיִּים
 יִזְכֹּר הוֹמְלָסִים עֲנִיִּים
 יִזְכֹּר יְלָדִים שְׁמֵת־אֲבָדִים
 יִזְכֹּר קִרְחוֹנִים שְׁנִמְסִים
 יִזְכֹּר אֱלֹכוֹה־לִּיסְטִים מְכוֹרִים
 יִזְכֹּר אֶת כָּל הָעֲבָדִים
 יִזְכֹּר אֶת הַנְּאֻנָּסִים
 יִזְכֹּר חֲלוּמוֹת מְנַפְּצִים
 יִזְכֹּר צִבִּי יָם שְׁנַחֲנָקִים
 יִזְכֹּר בָּתִּים שְׁבוּרִים
 יִזְכֹּר אֶת שֶׁרָחֲצוּ בְּגָזִים
 יִזְכֹּר אֶת קִרְבָּנוֹת הַמִּלְחָמוֹת
 יִזְכֹּר אֶת הַנָּשִׁים הַמְּכֹחוֹת
 יִזְכֹּר יְלָדוֹת מְרַעְבוֹת
 יִזְכֹּר הַתְּעַלְלוּיוֹת
 יִזְכֹּר אֶת הַשְּׁפָחוֹת
 יִזְכֹּר רְצִיחוֹת
 יִזְכֹּר אֶת כָּל הָעוֹלוֹת
 יִזְכֹּר
 יִזְכֹּר וְלֹא יִשְׁכַּח
 יִזְכֹּר לֹא לְהַאֲשִׁים אֶת הָעוֹמְדִים בַּצַּד
 אֲבֵל יִזְכֹּר?
 יִדְעָה בְּלִי פְעֻלָּה
 הַהִשְׁאָרוֹת בַּבוּעָה
 לֹא מִבְטָלֶת אֶת הָאֲנָשִׁים
 שֶׁהִחְבִּיאוּ יְהוּדִים
 סָבְלוּ בָּכוּ וְהִפְכוּ לְזָכוּרִים.

וְהָאֵם אֲנִי אֲשֶׁמָּה
שֶׁהִלָּדָה בְּכֶתֶה הַמִּקְבִּילָה הַתְּאֵבָדָה?
יִדְעֹתִי שֶׁהִיא צְרִיכָה עֲזָרָה
וּבִמְקוֹם בְּכִיתִי עַל בָּחֹר שְׁלֹא חִיָּךְ בַּחֲזָרָה
וּמִצָּאתִי אֶת עֲצָמֵי טוֹבַעַת בַּחֲרָדָה בְּמִקְוֶה לְהוֹשִׁיט יָד
נִשְׁאַרְתִּי וְעִמְדָתִי מֵהֶצֶד
הַתְּעַסְקָתִי בַּחֲרָדַת מְבַחֲנִים
וְלֹא נִקִּיתִי חוֹפִים מְזוֹהָמִים
בְּמִקְוֶה לְבִכּוֹת יְכַלְתִּי לְלַכֵּת לַהֲפָגְנָה
אֲזַ הָאֵם אֲנִי אֲשֶׁמָּה?

KEEP-IT-LIN @

עיפרון ועט על נייר

לינוי סבח

כיתה י"ב, מגמת ספרות,
בית החינוך אוניברסיטת תל אביב

השיחה הגדולה מכולן

רתם כרגר וגנר

מורה לספרות,
בתי החינוך אוניברסיטת חיפה, מכללת אורנים

ספרות היא בעיניי מהדברים היותר חשובים בעולם, וההתרחשות הזאת שנקראת ללמוד ספרות, כלומר ללמוד יחד לקרוא, להקריא, לדבר על ספרות, ליצור שיחה שיוצאת מהטקסט והולכת וחוזרת במעין רצוא ושוב בינינו לבינו, היא בעיניי השיחה הגדולה מכולן.

*

לפני למעלה מחמישים שנה נשאלה לאה גולדברג "לשם מה נכתבים שירים ליריים בדורנו?" והשיבה בשיר קצרצר:¹

תשובה, לאה גולדברג

ומה לעשות בסוסים במאה העשרים?

ובאילות?

ובאבנים הגדולות

שבהרי ירושלים?

מה היא התשובה של לאה גולדברג? ובכן, היא לא כל כך ברורה ונדמית כמו כתב חידה. היא עשויה שלוש שאלות. איזה מין שאלות אלה? האם הן שאלות פתוחות או שאלות רטוריות, כלומר שהתשובה נתונה בתוכן? אני נוטה לחשוב שהן רטוריות במישור אחד – שבו השאלה עצמה היא התרסה כנגד אי־הבנה חמורה של משהו מאוד יסודי. במישור אחר הן פתוחות לחלוטין ומעוררות שורה של שאלות נוספות:

1 השיר התפרסם ב"מאזניים" בשנת 1969, שנה לפני מותה של לאה גולדברג. הוא חוזר והתפרסם בקובץ "שארית החיים" ב-1971, לאחר מותה של גולדברג. טוביה ריבנר, עורך הספר, הביא את נוסח השאלה בצד השיר.

מה משותף לסוסים ואיילות ולאבנים גדולות שבהרי ירושלים ומה מבדיל ביניהם, ובאיזה מובן הם מקבילים או דומים לשירה? איך הכריכה שלהם יחד עונה לשאלה לשם מה צריכים שירים במאה העשרים?

שלושתם הם ישויות טבע, שני בעלי חיים ודומם אחד. (קצת כמו חי-דומם-צומח, ואפילו עיר יש כאן).

סוסים ואיילות הם מבעלי החיים היפים ביותר, שעיקר יופיים טמון בתנועה שלהם, אבל הם שונים מאוד זה מזה – סוסים הם בעלי חיים שבויתו על ידי האדם ומשמשים אותו כבר אלפי שנים. איילות ניצודו על ידי האדם ושימשו למאכל וללבוש אבל הן פראיות ואינן תלויות בו או קשורות אליו כלל ועיקר.

גם סוסים וגם איילות הם בעלי חיים שנעשו בידי האדם לסמלים של כוח, יופי, עוצמה, מלכות, אלוהויות, חמקמקות, סודיות ועוד. כלומר, במהלך ההיסטוריה של התרבות הועמס עליהם משא סמלי רב־משקל.

ומה בינם לאבנים הגדולות שבהרי ירושלים? לכאורה אין ביניהם דבר מלבד שהם ישויות של טבע, כאמור, אבל האבנים הגדולות נעשות במידת מה לחיות מכוח זה שהן מונחות ליד סוסים ואיילות, והעובדה שהן בהרי ירושלים הופכת אותן לחלק מההיסטוריה האנושית, שהרי הן סמוכות לעיר, שהיא התוצר המובהק ביותר של הציוויליזציה האנושית. ולא סתם עיר, אלא דווקא ירושלים שהיא עיר עתיקה וקדושה וסמלית וגם חדשה וממשית מאוד.

מה שמשותף לשלוש הישויות שלאה גולדברג כרכה יחד היא העובדה שהן בלתי שימושיות עבור האדם המודרני ולא מועילות לדבר. גם אם בעבר האדם נשען עליהן וחי באמצעותן, עכשיו, בעולם שבו יש מטוסי סילון ותחליפים לחומרים מהטבע שסיפקו בעבר מלבוש ומאכל ואבני בניין, שוב אין להן תפקיד. אז מה להן ולשירה? השירה, אומרת לאה גולדברג, היא לא משהו שאנחנו משתמשים בו לתועלת, היא משהו מסדר אחר. מהו הסדר הזה? אפשר לומר שזה הסדר שבו מתקיימת האמנות, והספרות כחלק ממנה. הסדר הזה יש בו יופי, יש בו חידתיות, יש בו מהלא מובן, מהלא אנושי שהוא בה בעת ספוג במבט האנושי, במשאלות הלב, בחיים שנתונים בתנועה מתמדת, בכל מה שחולף ומת, בתחושת היסטוריות עמוקה, בחמלה כלפי מה שמחוץ לאנושי או גובל בו, כלפי מה שמונח והיה עד דומם לכל הצליינים והנוודים שעלו לירושלים מראשית הימים ועד בכלל.

לאה גולדברג השיבה בשלוש שאלות. שלוש זה הרי מספר מסיפור אגדה. כמו "מעשה בשלושה אגוזים", ובהם שלושה סודות ורזים, והיה כל מי שיפתור את סודם, אין כמותו מאושר בעולם.

היא השאירה לנו שלושה רזים, שמגלמים בעיניי את הספרות עצמה: היא מערערת על הברור מאליו, לא פעם היא מעוררת אותנו להתנגד לו, היא מציבה אותנו מול האחר, מול מי שהוא לא אנחנו, ובאופן מפליא במקום הזה אליו הספרות לוקחת אותנו, ארצות וזמנים רחוקים או קרובים, חיים של אחרים אנושיים ושאינם אנושיים, דווקא במקום הזה היא מוליכה אותנו אל עצמנו, אל מה ומי שמצוי בתוכנו ולא ידענו עליו. היא נוגעת בכאב ובסבל, בפחד, בתשוקות, באמת, בתקווה, בכל מה שקשה לדבר בו, ועל אף שאינה מציעה פתרונות, היא מביאה נחמה.

כל הדברים האלה שגלומים בספרות מיוסדים על חומר הגלם שלה - היא עשויה מילים, החומר היומיומי, שממנו עשויה התודעה שלנו ושנחנו משתמשים בו בלי הרף, ואיכשהו - צריך ללמוד איך - היא מצרפת מילים והופכת אותן למשהו אחר. הספרות, אומרת לאה גולדברג, לוקחת אותנו באמצעות המילים ומה שהן מייצרות למסע, שבו סוסים ואיילות ואבנים הן אפשרויות לדמיין, להרגיש, לחמול ולשאול, להיעשות כל פעם מחדש אנושיים יותר.

*

שיעור ספרות, כל שיעור באופן עקרוני, הוא המפגש הזה בין קוראים לטקסט, שמתרחשת בו הטרנספורמציה הגדולה הזו, שבה מילים, דמויות, מצבים, מרחבים, עידנים, מתממשים בלב הכיתה, בין השולחנות והכיסאות המכוערים והווילונות האפורים, פתאום, אתמול בערב, סוף היום ממש, ופלורה, העז הלבנה, הפראית, האהובה על קרלה, שנעלמה, מופיעה לפתע בין הערפילים בחצרה של סילביה, אור הירח ומכונית שעברה עושים את הופעתה הלא צפויה למין חיזיון אלוהי, מעין התגלות, ואנחנו מבינים שהעז הזו היא מין גילום של קרלה, של תשוקת הפרא שלה, של הרצון שלה להשתחרר, להיות חופשיה, לברוח. והעז הזו, פלורה, אלת הפריחה והאביב, נרצחת, קלרק בן הזוג של קרלה רוצח אותה,

ואיתה, לבנו נשבר, נקברת תשוקת החיים של קרלה. והקשה מנשוא, בכיתה 1009 בשעת ערב, הוא שחשבנו שבקנדה של כאן ועכשיו אישה צעירה שכלאה את חייה עם גבר אלים יכולה לקום ולברוח, וטעינו מאוד, היא כאן ועכשיו עולה קורבן יחד עם פלורה, היא הקורבן והיא המקריבה. כל ההיסטוריה, רסיסים ושברים של מיתוסים, נשים וקורבנות ופולחן אביב ומוות, כל אלה מתממשים בתמונה הזו, מתפרצים לרגע בסיפור הזה (בריחה, אליס מונרו), ומודחקים היטב על ידי קרלה עצמה בעבור שקר דל עשוי מחומר בלתי מתכלה של חיים מאושרים לכאורה עם קלרק. כל זה קרה בכיתה אתמול בערב. זו השיחה הגדולה. לא פחות.

משחק הגוויה המשוּבַּחַת

גרסת 2023

המשתתפים:

תלמידי י"ב, מגמת ספרות, בית החינוך אוניברסיטת
ת"א; תלמידי י', מגמת פילוסופיה-ספרות, בית החינוך
אוניברסיטת חיפה; תלמידי ח', סדנת כתיבה יוצרת,
פרויקט של עיריית חיפה בשיתוף "דרך רוח"

מה אנחנו נושמים?

– מכתבים שמעולם לא נשלחו.

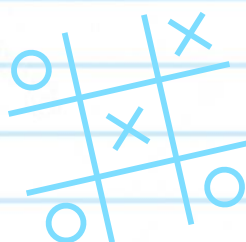
– ציפור שנודדת בכל מדינות העולם.

יצאנו אל מחוזות האיגיון (non-sense) עם טכניקה סוריאליסטית שהפכה לרשמית בשנת 1925 עם המצאתו של משחק הקרוי "הגוויה המשובחת".

"כך מוגדרת 'הגוויה המשובחת' במילון הסוריאליזם המקוצר: 'משחק של נייר מקופל, המבוסס על הרכבת משפט או ציור על ידי כמה אנשים, בלי שאף אחד מהם יוכל להביא בחשבון את הפעולה הקודמת או את הפעולות הקודמות'.

הדוגמה שנעשתה קלסית ושעל שמה קרוי המשחק, מקורה במשפט הראשון שנוצר בצורה זו: 'הגוויה – המשובחת – תשתה את – היין – החדש'... בגרסאות מאוחרות יותר של "הגוויה המשובחת" כפוף הדו־שיח למבנים סכמטיים המבטיחים את תקינותו התחבירית של המשפט אך בא בעת שומרים מבנים אלה על אופיו האקראי של המשחק..."

(מתוך: אמוץ גלעדי, מודרניזם בשלוש תנועות, סל תרבות ארצי הוצאה לאור 2010).

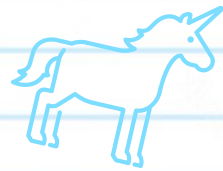

משחקים 2,1

גרסאות המבוססות על משפט התנאי "אילו..." – "אז..." ועל "כאשר..." – "אז..."

נ': אילו לא היה בית ספר
ל': הייתי עפה לשמיים.

ל': כשנסעתי היום לאוניברסיטה
נ': קיוויתי למצוא את החד קרן.

ניקול שליימוביץ ולינוי גמביצקי

א': אילו הייתי צריכה לצעוק בקול רם
מ': הייתי עוברת מולך.

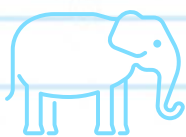
מ': אילו הייתי מוכנה
א': הייתי נוסעת לסוף העולם.

אמילי קוסטנטו ומלי מטטוב

משחק 3: משחק ההגדרות

"השואל צריך לבקש בכתב הגדרה של דבר־מה, שיכול להיות כל דבר: חפץ, אדם, מושג מופשט וכיו"ב, והעונה צריך לספק הגדרה בלי להתוודע לשאלה..."

(אמוץ גלעדי, שם).

מ': מהו ירק?
א': – משפחה גדולה.

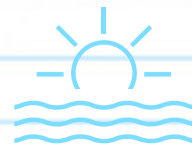
א': מה יותר גדול מפיל?
מ': – דבר שנעלבים ממנו.

מ': מהו חלום מפחיד?
א': – עטים מיוחדים מדי.

ל': מהם החיים?
נ': – קשת בענן העשויה מחדי קרן.

*

מ': מה זה בית?
נ': – מקום בו ישנים או נחים.

נ': מה זו שקיעה?
מ': – משהו שאפשר לכתוב בו.

מריה מיאסינקוב ונטע שץ

מהו הגשם הראשון?
– לב בצורה של בערך עיגול.
– פרי שצומח על עץ.

מה אנחנו נושמים?
– מכתבים שמעולם לא נשלחו.
– ציפור שנודדת בכל מדינות העולם.

נעמי פרג'י, נעמה נשיץ וסקד קלאוזנר

תלמידי כיתות ח', סדנת כתיבה יוצרת, פרויקט
"קירות בית הספר אינם גבולותיו" של עיריית
חיפה בשיתוף "דרך רוח"

מהו בית?

זו חיה מאוד אגרסיבית אך גם עדינה ומהממת מבפנים.
היא נותנת הרבה מוטיבציה לנסות להילחם ולהמשיך בחיים!
עם כמה שהיא משעממת, היא מקרינה אור בלתי פוסק.

מה זה גברים?

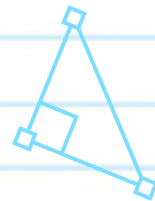
בשבילי זה אוכל, מקום של נחמה.
באיזשהו מובן אוכל יכול להרתיע אבל הוא גם מספק.
אוכל זה טעים.

דיאנה אברמוב ובר עוזיאל

מהו משולש?

מקום קסום שבו כוחות מיוחדים
מתאחדים כדי ליצור יקום.

ויטה סמסונוב ואור ברודיאנסקי

מהי שפה?

התחלפות עלעלי הרגש על עץ החיים
בעוד הפלמינגואים צמאים לסרטנים
אדומים מדם.

מהי הפתעה?

דבר שמחברים ביחד עם חפצים
דוממים שקשה לראות לבד.

הדרי גשרי ונופר שלס

מהי משיכה מינית?
זהו כלל השומר על סדר והוגנות.

ליעד יצחקי ועברי בריגר

מהי נצחיות?
ים של יאוש, סבל, כאב ונצנצים ורודים.

מהי שפה?
התחושה החדגונית של טעימת שוקולד חם
בפעם הראשונה בחורף.

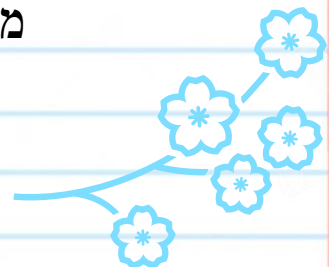
מהו קושי?
זרם שסוחף איתו אנשים סקרנים.

תאיה ליסצין ולילך אסף קוטיק

מהו רגש?
אדום כמו ורד, ורוד כמו פריחה.
פריחה דורשת חום, חום שאנשים
רוצים ובגלל זה רודפים אחרי אהבה.

מהו המוות?
מקום לא ידוע שנמצא בלב האגם במזרח רוסיה.

ויטה סמסונוב ועילאי בן שמחון

תלמידי כיתה י', מגמת פילוסופיה-ספרות,
בית החינוך אוניברסיטת חיפה

כאשר היה טוב בעולם

- הייתי מקבל אותה, בלי קשר לכמה מפלצתי אני יכול להיות.

כאשר התחלתי לראות את עצמי ולא את מה שגרמו לי לראות

- אהבת את עצמך בלי שום חרטה

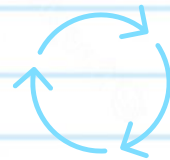
אלעד נחמיאס והודיה משה

- כאשר אמצא סופסוף שלוה

- אולי אקבל את סגירת המעגל

שמגיעה לי במקום לתהות אם אני

הייתי הבעיה.

ליאור לויעזר ורעות כורש

- אילו הייתי יכול לדעת מה אנשים חושבים

- אולי לא הייתי כועס על עצמי,

הייתי סלחן יותר, פחות קשוח אל העולם ואל הכישלון שלי.

- אילו הייתי מאושר

- הייתי ממשיך, הייתי רואה את האמת וממשיך לחקור

ליאור לויעזר ואלעד נחמיאס

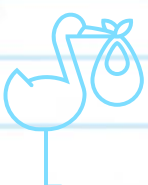
- מה זה בעצם סמים?

- כששני אנשים אוהבים אחד את השני

ומחליטים לקרוא לחסידת התינוקות

אבל שוכחים לפתוח את החלון,

אז החסידה נתקעת בחלון והתינוק נופל.

נעמה זהר וליאור לויעזר

- מהי אמנות?
- אני לא יודעת איך הגעתי לכאן
אבל הכול נורא שונה מבת ים.

- מהי שמחה?
- זו ההרגשה אחרי שאת מקבלת מה שאת רוצה.
זו ההדחקה הבלתי נסבלת של הדברים.

- מהי הבדידות?
- כולם נמצאים ביחד, יושבים, שותים,
שומעים מוזיקה, מסתכלים סביב.
אף אחד לא מבחין בלבד של השני.

רעות כורש והודיה משה

- אילו הייתי ילדה קטנה...
- אז פתאום ילדים לא היו נראים רעים כל כך.
הם פשוט אומרים את מה שלמבוגרים אין אומץ.

- אילו הייתי במלחמה, פצועה...
- אז הכול היה נשאר אותו הדבר.
כולם היו נשארים שקרנים שמעמידים פנים
שטוב לנו כשמשהו ריק מבפנים.

נעמה זהר והודיה משה

- אילו היינו מתחשבים יותר באחרים
- החייזרים היו אוכלים את כולנו.

- אילו היינו חופשיים לגמרי, בלי מטלות
- לא היינו מתחשבים זה בזה.

- אילו לא הייתה שנאה
- האוויר היה בטעמים שונים.

לירון פיינברג ורעות כורש

- מהו רוע אנושי?
- מתקנים גדולים לפעמים מפחידים העובדים על חשמל ומי שאחראים להם הם נערים בגילנו.

- מהי כתיבה?
- זה משתנה, כדי להגדיר את זה צריך לזכור שזה לא באחריותנו ושאם ניפגע או נלמד, זו הבחירה שלנו.

- מהו הומור?
- הקוביה שנמצאת מתחת לשידה של הארון של הגרביים עם באז שנות אור ויודו.

אלעד נחמיאס ולירון פיינברג

- מה משמעות החיים?
- הרבה כעסים ופחדים שכלואים ולא רוצים לצאת אז מתבטאים בחוסר רצון והרבה חוסר הבנה.

נעמה זהר וליאור לויעזר

תלמידי כיתה י"ב, מגמת ספרות,
בית החינוך אוניברסיטת תל אביב

המשימה שהייתה

כיצד לחבר שיר דאדאיסטי / טריסטן
צארה (1920)

קח עיתון. / קח מספריים. / בחר בעיתון הזה מאמר באורך
שבדעתך לתת לשירך. / גזור את המאמר / לאחר מכן גזור
בזהירות כל אחת מן המילים המרכיבות את המאמר הזה /
ושים אותן בשק. / נער בעדינות. / לאחר מכן הוצא בזה אחר
זה את הגזירים כולם. / העתק בקפדנות / לפי הסדר שבו הם
יצאו מן השק. / השיר ידמה לך. / והרי אתה סופר מקורי לאין
שיעור ובעל רגישות מקסימה, הגם / שפשוטי העם עדיין
אינם מבינים אותה.

(תרגום: אמוץ גלעדי)

ואלו הצירופים שנוצרו

תמצית של צחוק

חלומות כז קטן

זריקת הפייק

והירח בית

לבזבז עובדות

בעזרת הכוכבים

**המשימה שהייתה
לבחור כותרות וכותרות-משנה מעיתונים
ולהרכיב מהן שיר.
והתוצאות**

דילמות של מחאה

שקד קלאוזנר

לִמְעַן הָאֵמֶת
זֶה עוֹלָם שֶׁלֹּא הָיָה פֹה
צָר מְלֵהכִיל
וְהַקְבָּלָנִים אַחֲרָיו לְטִיסָה
וְאֲנִי בְּסֶדֶךְ הַכֹּל רָצִיתִי לְנִסְעַ הַבֵּיתָה.
אֲנִי כָּבֵר לֹא יוֹדֵעַ
מָה יֵלֵד הַיּוֹם אוֹ מָה עוֹמֵד בְּרֹאשׁ
סֵדֶר הָעֲדִיפוּיּוֹת.
כָּכָה הִגַּעְתִּי
רְחוּק

אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת מִבֶּט מִבְּפָנִים
וְלִרְאוֹת אֶת הַהֶפֶךְ מִמֶּךָ שְׂאֵתָה
רוֹצָה לִרְאוֹת כְּגוֹן שְׁלֹטוֹן תַּחַת
סְעִיף לֹא רָצוּי אוֹ צַד שְׂאֵתָה לֹא
אוֹהֵב.

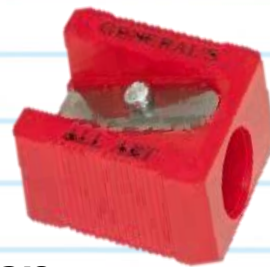

אֲנִי לֹא אֶחָת מִבְּנוֹת הַדָּרְקוֹן
הָאֵשׁ כָּבֵד לֹא הוֹלֶכֶת אִתִּי
וְלֹאִישׁ לֹא אֶכְפֹּת.
נִלְךָ לְנֶשֶׁף הַמִּשְׁגָּעוֹת וְנֶאֱבַד
אֶת הַשְּׁפִיּוֹת הַזְּמַנִּית שֶׁהִיָּתָה לָנוּ
כְּאִלּוּ אֵין מָחָר.

חידוש דרקון

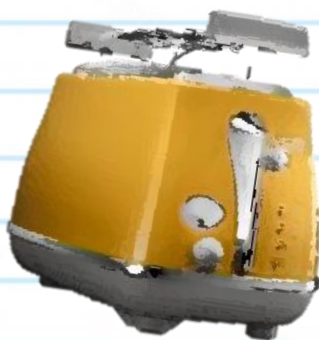
ניקול שלימוביץ ומעין צור

מכשיר לעצבון אנשים

מומלץ לנערים ונערות המשועממים בשיעורים.

אזהרה: יש להרחיק מהמורה להיסטוריה!
(יוזמת: מעיין קרמר)

סאן-טאצ' (מגע שמש)

מכונת שיזוף לראשנים
ומקפצה לציפורים עייפות.
(יוזמת: שקד קלאוזנר)

תלמידי כיתות ח', סדנת כתיבה יוצרת,
פרויקט "קירות בית הספר אינם גבולותיו"
בשיתוף "דרך רוח"

הארוס, מהו?

עדן דבורקין

כיתה י"א, מגמת פילוסופיה-ספרות,
בית החינוך מכללת אורנים

הארוס, מהו? הארוס הוא יצר האהבה והתשוקה הבלתי מסופקת שלה. ישות המביאה את האהבה אלינו – בני התמותה. פיסת שמיים שלא ניתן לראות אבל ניתן לחוש ולשאוף ולמלא איתה את כל חללי הגוף בתקווה לגמוע את כל-כולה עד איך-קץ. אבל זה בלתי אפשרי. היא רק פיסה. חתיכה קטנה של רקיע אינסופי שתמיד היה ותמיד צפה בכל המתרחש - בכל צעקה ובכי וצחוק ולידה ומוות עקוב מדם. זה הכול ולא-כלום. בעבוע קטן של נצח לא מוסבר. תחושה בוזמנית של שלמות, אושר וסבל נורא - שעבורה, הכול יקריבו את נפשם מתוך תקווה להגיע ליעד לא-ידוע.

האהבה. יש האומרים שנולדנו איתה או עבורה, בזכותה או בגללה. יש הסבורים כי היא מיותרת, מטרד שהחיים הביאו עימם, או לחילופין - הסיבה היחידה לחיים ששווה לחיותם, התכלית המביאה לאושר הסופי והנחשק.

אבל היא לא חייבת להיות כזו, האהבה. היא לא צריכה להיות תשוקה נוראה-מכלה או פיסת שמיים. היא לא צריכה להיות חתיכה של האינסוף או מסע אל הלא-נודע, וגם לא הלידה או המוות, הסיבה או התכלית. היא פשוט אהבה.

לא כל גבר צריך לאהוב אישה. ומה אם הגבר אוהב במקום אישה - חתול פרוותי? ומה אם החתול אוהב לשכב בשמש החמימה ליד השכן, שאוהב לקרוא כל היום בעיתון, שם מסופר על רקדן שאוהב להופיע בפני אנשים שאוהבים לצפות במחול, שאחר הצהריים ילכו למוזיאון לראות יצירות של אוהבי אמנות?

לא כל אישה צריכה לאהוב גבר. במקומו, היא יכולה לאהוב את עצמה ואת חבריה, שאוהבים לטייל בעולם ולטעום מאכלים של שפים שאוהבים לבשל לאנשים שאוהבים לטעום.

אהבה. ומה אם היא לא חייבת להיות כל כך מסובכת? ומה אם היא פשוט צריכה לעשות אותנו מאושרים, לגרום לנו ליהנות - ממה שקורה, מאיך שקורה, להפיח בנו רצון לחיות - עוד יום, עוד שעה, כל דקה. לאהוב - את השמחה, את העצב, את האהבה. לאהוב הכול ולשנוא את כולם. ארוס.

אלוהים מת

אוריון כיחאי

כיתה י"א, מגמת פילוסופיה,
בית החינוך אוניברסיטת חיפה

אלוהים מת. טוב, נו, גם ישו מת. כבר מעל 2,000 שנה עברו מאז שהרגנו אותו ואנחנו עדיין מחכים שיחזור. למה מישו בכלל חושב שהוא ירצה לחזור? מעבר לעובדה שצלבנו והרגו אותו, תראו מה קורה עכשיו בעולם: מלחמה בין רוסיה ואוקראינה; המצב הפוליטי בישראל, באיראן, בצרפת או בכל מקום אחר בעולם; בארצות הברית זכויות נשללות מאנשים, ואנשים עדיין מאמינים שהוא יחזור ומתעלמים מכל מה שאמר שצריך לעשות. מה קרה לציוויים אהוב את שכנך? האכל את הענין? מה קרה לאמפתיה? לטוב הלב שפעם נחשב? אם ישו היה חי עכשיו, הוא בטח היה היפי שמאלני. לישו לא היה אכפת מנשק. לישו לא היה אכפת מכסף. לישו היה אכפת מהשונה, מהחלש, מאלו שכולם הפנו אליהם את גבם.

אתם יודעים מה? חרא על ישו. גם אלוהים בכבודו ובעצמו מת. איננו. ולא בגלל שאם אני לא רואה אותו אז סימן שהוא לא קיים, אלא בגלל שהוא מסרב להראות את קיומו. הוא לא עוזר, אפילו לא לאלו ששומרים את מצוותיו באדיקות. לרשעים הוא מאפשר לחמוק מעונש. ואיפה היה אלוהים בשואה? במלחמות? במגפות? באסונות טבע? איפה הוא היה כשהייתי ילדה קטנה ואנשים היו רעים אליי?

ולמה הוא נתן לי לחלות? לאבד אנשים? מה עשיתי רע? האם כך הוא הרשה בגלל שאני להט"ב? האם זה אומר שלא מגיעה לי עזרה? הרי לא בחרתי להיות כך. אפילו לא בחרתי להתקיים. אתה זה שיצרת אותי, אז למה יצרת אותי כך? למה יצרת אותי כך שאסבול? אתה שם? אתה קיים? ואם אתה לא קיים, מאיפה הגיעו כל הסיפורים? והספרים? ואם אתה קיים אבל לא עוזר, אולי זה בגלל שאתה מת. עובדה. תראו מה קורה עכשיו בעולם. אלוהים מת.

לנסתר

דארין דיב

הַסֵּף הַחַדִּי עֶשְׂרֵי הָאָדָב הָעֵרֶבִי,
הַבֵּית הַתְּעִימִי בִּי הַיָּמָה דִּיפָּא

לנסתר.

هذا مؤلم جدًا، مخيف، وحزين.

עندמה תכונ על קיד החיאה ותעלם אַנַּכ סתמות יומָּהּ מה,
ולא תעלם קיף מתי או אין.

نحن نرى العديد من أشكال الموت بمختلف الصور بكلّ
مكان. البشر يخشون كلّ شيء خوفاً من الأذى،
يستطيعون أن يكونوا سعداء ويعيشوا كل لحظة بوقتها
دون التفكير بأفكار سيئة عن موت قريب لهم.

أنت تشعر بالألم والحزن لأنك لن ترى من مات مجدّداً،
وتشعر بالخوف الشديد ألا تستطيع تذكره: "أنت لا تريد
حصول ذلك".

أنت تشعر، وتملك الكثير من الحزن، والغضب والألم.

تشعر بالكثير ولا تعرف ماذا ستفعل.

كبشر، نستطيع أن نتذكر بطرق مختلفة.

המوت ילחץ הַיָּמִים בְּכָל מָקוֹם וְלֹא מִפְּרָם מִן מוֹת הָאֲהֻבִּים
ורחילם. לְדָא, תַּגְיִרוּ וְתַגְיִרוּ חַיַּתְכֶּם, חֲקִיְּוּ אֲחֻלַּמְכֶּם,
וּסְתַגְלוּ וּסְתַמְתְּעוּ בְּכָל לַחֲצָה מִעֵלְמָה וְהָאֲחֻדָּקָא.

جدوا طريقة للاستمرار، ولا تطفئوا النور، ولا تجعلوا من
رحلوا يسببون الصدمات والقلق أو حتى أن يعترضوا
طريقكم. من مات ورحل يبقى بالقلب، وهو أراد منا
الاستمرار بحياتنا والتقدّم. نحن من نقرّر تغيير حياتنا للأفضل
أو للأسوأ. لا تفسدوا المجال للظلام بالسيطرة عليكم، ولا
تعطوا المجال للفقدان بأن يدهير حياتكم، إذ لا مفرّ للموت
يوماً ما، وعلينا تقبل قدر من رحل وتقبل قضاء موت
الأعزاء.

لا شكّ في أن ذهاب الأحبة يؤلم القلوب ويدمع العين
ويضعف النفوس، ولا بأس بإظهار الحزن على فقدان، ابك
دون صراخ وقم بالحداد لمدة معيّنة، لكن يوقًا ما سيكون
عليك الاستمرار. لن تستطيع إعادة من رحل، استغفر الله
فإن الدوام لله وحده سبحانه، أمّا الموتى فلا يعودون.

لا تعيش بحزن دائم ولا تنظر للأمر بتشاؤم، فالموت لا يميّز
بين الكبير من الصغير، أو بين الفقير والغني، ولا يميّز
المريض عن المعافى . فعيشوا وحققوا وابתسموا
واستمروا حتى يأتي الأجل.

*

להמשיך הלאה

דארין דיב

כיתה י"א, ספרות ערבית,
בית החינוך אוניברסיטת חיפה

להמשיך הלאה.

זה כל כך כואב, מפחיד ועצוב, כשאתה חי ויודע שאתה יום אחד
הולך למות אבל לא יודע איך, מתי ואיפה.

אנחנו רואים הרבה צורות למוות, בכל מקום.

אנשים יכולים לפחד מכל דבר כי כל דבר יכול לפגוע בהם.

הם יכולים להיות שמחים, לחיות את הרגע ולא לחשוב מחשבות
רעות כשמישהו קרוב להם נפטר.

אתה מרגיש כואב ועצוב כי לא תראה אותו שוב, פחד גדול לא
לזכור אותו, "ואתה לא רוצה שזה יקרה".

פחד גדול לא לזכור אותו "ואתה לא רוצה שזה יקרה".

יש בך כמות של עצב, כאב, כעס.

אתה מרגיש הרבה דברים ולא יודע מה לעשות,

אבל כבני אדם אנחנו יכולים לזכור אותם בהרבה דרכים שונות.

המוות רודף את כולנו בכל מקום והולך להגיע ללא יוצא מן הכלל. אז תשתנו ותשנו את החיים שלכם, תגשימו את החלומות שלכם, תיהנו מכל רגע עם האנשים שאתם אוהבים.

תמצאו דרך להמשיך הלאה. אל תכבו את האור ואל תיתנו לאובדן לגרום לכם לחרדות, לטראומות או אפילו לחסום אתכם. מי שמת נשאר איתכם בלב והוא כמובן רצה שתמשיכו את חייכם. זה בידינו לשנות את חיינו, לטוב או לרע.

אל תיתנו לחושך להשתלט ואל תיתנו לאובדן להרוס לכם את החיים. כל אחד ילך יום אחד, זה הגורל של כולנו, אז תחייכו, תשמחו, תגשימו חלומות.

*

בעקבות "ירח מלא ופרידה הקטנה" מאת טד יוז

תן ליצירה שלך להציע לך אפשרויות

נעמה זהר

כיתה י"ב, מגמת ספרות,
בית החינוך אוניברסיטת תל-אביב

שלום לך טד יוז,

זוכר אותי? אני כותבת לך כיוון שפגישתי איתך ועם הבת שלך פרידה הייתה נורא משמעותית בשבילי. כשהגעתי לשדה, ראיתי קודם כול את פרידה. היא יושבה בישיבה מזרחית עם שמלת כותונת קטנה והביטה בעיניים גדולות אל עבר הירח. אחר כך הבחנתי בכ מסתכל עליה מהצד, בדיוק באותו מבט מלא כמיהה ותהייה שהיה לפרידה עצמה כשהביטה בירח, שבעצמו הביט בכם נדהם, מוקסם מיצירתו. אבל בעיניים שלך זיהיתי משהו אחר, אולי היה זה כאב, או אולי עצב, יש כאלה שיקראו לזה בגרות אבל אני קוראת לזה התמוגגות מהתמימות. ניגשתי אליך, אמרתי לך שלום, ורק אז הבחנת בי. אמרת שלום ושאלת איך תוכל לעזור, ואני ביקשתי שתגיד לי לאן עלי ללכת. הראית לי כמה דרכים והזהרת אותי מהסכנות הצפויות לי. אמרת שבכל שביל יהיו מכשול וחיסרון. תהיתי - האם כך אתה גם מסתכל על החיים? האם בכל מסלול שבו תלך מחכה תהום אפלה? שאלתי אותך באיזו דרך היית אתה בוחר, וענית שאינך יודע. אולי זה היה קצת חצוף מצידי לשאול לשמה של בתך, אבל כשאמרת "פרידה", זיהיתי בעיניך את הדבר היחידי שהסתכלת עליו בלי לראות לא חסרונות ולא אפלה. אמרתי שזה אכן שם יפה מאוד, חייכתי אליכם והלכתי לשלום באחת הדרכים שהצעת לי. בדרך, לא יכולתי שלא לתהות אם לא שמת לב לפרחים הוורדרדים הקטנים שהיו לצידי המסלול, או שבין הבורות המסוכנים שהזהרת אותי מהם היו גם ענפים קטנים, ירוקים, ושבתוך כל הקולות של החיות המסוכנות אפשר היה למצוא שלווה קטנה. אפילו השביל החשוך ביותר היה מואר על ידי הירח המלא. הרגשתי צורך לכתוב לך, אני לא בטוחה מדוע, אבל משהו בי זו כשהבנתי שדרך הראייה של אנשים משתנה בבגרותם, מתפוגגת, ואני לא רוצה שדבר כזה יקרה לי לעולם.

אני מקווה שאולי אפילו אצלך זה ישתנה. תמיד אומרים שילדים אינם מבינים, שהם עדיין אינם יודעים מספיק טוב וגורמים להם לחכות בציפייה לכך שיגדלו. כעת אני מתקשה להבין למה, אם כאשר אתה גדל העולם והצבעים נחלשים, החסרונות עולים על היתרונות ובכל דבר אתה מוצא סכנות. החיים יכולים להביא לך יותר ממה שאתה מצפה לו, אם רק תחפש. ואם אתה עדיין מתקשה לראות זאת, צא החוצה ותביט ביצירתך, תן לה להציע לך אפשרויות אחרות.

שלך בידידות, נעמה

תועה בין העבר לעתיד

שי זילבר

מורה לפילוסופיה,
בית החינוך אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

"להגיד לך בכנות, בגלל אילוצים ותוכניות שונות הייתי חייבת לפספס חלק מהשיעורים במחצית, אז אתן לעצמי ציון רק על אלה שכן הייתי בהם נוכחת. הרגשתי שהייתי שותפה לשיעור, התעניינתי וסיכמתי, והחומר שלמדתי הלך איתי במחשבות גם הרבה אחרי שהשיעור הסתיים. אז על השיעורים האלה הייתי נותנת לעצמי 95, אבל בגלל החיסורים והמבחן אני אבין אם תבחר לתת לי פחות".

א', מגמת פילוסופיה, בית החינוך אוניברסיטת בן גוריון.

השנה התחלתי ללמד בבית ספר תיכון. בית ספר רגיל. לא היה לי מושג מה זה אומר, איך זה יעבוד, לאן אני נכנס. מה שמוכר לי מהלימודים הם הלימודים שלי מבית הספר ו"דרך רוח", וידעתי ששני אלו שונים בהרבה ממה שאני יכול לצפות לו. אחד ההבדלים בין ההוראה ב"דרך רוח" להוראה בבתי הספר ה"רגילים", הוא המשקל המונח על הציונים. ברור לי שהם לא תמיד משקפים, ברור לי שהם מסבים לחץ רב כבר בגיל צעיר ומעודדים תחרות שלעתיים אינה בריאה, אך לצד זאת הם גם מסייעים לתהליך הלמידה ומעניקים חשיבות לזיכרון, ובעידן של היום, כשרבים חושבים שתפקידו מתייתר על רקע הנגישות הדיגיטלית, לדעתי דווקא חשוב לתת לו מקום של כבוד.

ואולי בעצם אפשר לומר שהנושא הזה, ציונים, מציק לי. כמי שסובל בעצמו מלקות למידה, בית הספר הפך בעבורי מאיים, ובכיתה י"א, שהיא בדיוק הכיתה שבה נמצאים תלמידיי כיום, נכנעתי. נטשתי את המוסד שלמדתי בו. הוא הכריע אותי.

כשתלמידה בוכה לפניי בזמן בחינה, וזה לצערי קורה כמעט תמיד, אני מזדהה איתה, מרגיש שאני שוב נכשל. נכשל כי אני נאמן לשיטה שגורמת לה לבכות.

נכשל כי לא הצלחתי להגיע מוכן. נכשל כי אני חוזר לאותם ימים שבהם נכשלתי, ואני זוכר היטב איך הכאב הזה של הכישלון הפך למעמסה שפוגמת במרקם החיים, ביחסים עם חברים ובבית, ואת תחושת חוסר הביטחון הנלווית אליו.

עד היום אני מתעורר לפעמים מחלומות רעים על בית הספר, חלומות שבהם אני יושב בכיתה ולא מצליח... למה לא, שואל בי צד אחד, פשוט לתת ציונים גבוהים ולחסוך את כל זה ממי שמצבם דומה? אלא שאז, מתריע בי הצד האחר, אתה משקר להם. הרי הציונים, ממשיך אותו הצד הנגדי, אינם פסולים מעיקרם. אי אפשר לבטל אותם או את משמעותם, כפי שאני שומע לעתים ב"דרך רוח" - ולא דווקא מצד התלמידים, ולו משום שבני אדם זקוקים למשוב על עמלם, בין שהוא מילולי ובין שהוא מספרי. ומלבד זאת, זהו אמצעי לימוד המסייע לתלמידים רבים; הם זקוקים למשימה קונקרטית שתדביק את ישבנם לכיסא. אז אני מנסה. תועה בין העבר לעתיד, בין מחשבות על התלמידים למחשבות על ההוראה, בין חווייתם הנוכחית והנוכחת לחווייתי שלי מהעבר הרודף, בין הממסד למאבק בו.

כשנודע לסגנית המנהלת בתיכון שבו אני מלמד כי בכוונתי לאפשר לתלמידים לקבוע לעצמם את הציון בתעודה בפעם הראשונה, היא התרגזה וגערה בי. ("למה גילית לה?!") שאלו אותי התלמידים, והדהדו את השאלה ששאלתי את עצמי לאחר השיחה איתה). תחילה, הסבירה לי שאני נמצא במסגרת ומחובתי להתייעץ איתה לפני שאני נוקט צעד כזה. אחר כך, טענה שזה לא הוגן כלפי כיתות אחרות. "מה נגיד לתלמידים שרוצים לקבוע את הציון שלהם בכיתה המקבילה או במגמה אחרת?" שאלה, והוסיפה שברור שכולם יעלו לעצמם את הציון באופן לא ריאלי. ניסיתי להעלות בפניה מספר יתרונות שיש לצעד כזה. אומנם נכון שהציון שתלמידים נותנים לעצמם הוא בדרך כלל גבוה מהציון שאמור להיות (למרות שהיו גם מי שהעניקו לעצמם את הציון 60), אבל אחרי הכול, מדובר בסך הכול בציון, וספק אם גם היא זוכרת את הציונים שלה מכיתה י"א. חוץ מזה, זו הפעם הראשונה שהם לומדים את המקצוע, וכשהם מתבקשים לנמק את הציון שלדעתם מגיע להם, יש לכך השפעה על מחויבותם ללימודים. זאת הייתה ההנחיה היחידה שנתתי להם, מלבד הדרישה לנקוב את הציון במספר. אבל אולי הדבר החשוב מכול הוא, הוספתי, שכך אני מדגיש בפניהם שמטרת הלימודים אינה הציון.

"לא! זה מסמך משפטי", קבלה סגנית המנהלת בשלב מסוים של השיחה.

אחרי שנרגעו מעט הרוחות היא העלתה את הסוגיה לשולחן המנהלת, ובהתייעצות איתה ועם הסגנית הנוספת - הן פסלו את היוזמה.

אולי אם הן יקראו את "המאורר" ונימוקים אחדים מתוך הנימוקים ששלחו לי אשתקד תלמידותי מ"דרך רוח", ימצאו השלוש מקום גם למהלכים מסוג זה.

"הציון שאני מבקשת לתעודה הוא 100. למה בעצם מגיע לי 100: הגעתי בהתמדה.

אני מקשיבה לכל השלוש שעות המאוד פילוסופיות שיש בכל שבוע.

אני מביעה עניין עם חברותי לשיעור בזמן השיעור ואחרי השיעור, מה שמאוד נחמד וראוי ל-100.

אני בן אדם יהיר מספיק כדי לבקש 100 אז על זה באמת מגיע לי פרס בנוסף ל-100.

תודה!"

י, מגמת פילוסופיה, בית החינוך אוניברסיטת בן גוריון.

"אני חושב שהציון שמגיע לי הוא 80, ואסביר למה:

דבר ראשון, אני נוכח בכל השיעורים חוץ משיעור אחד שהייתי חולה. הדבר השני הוא שאני משתתף די פעיל בשיעורים, כלומר אני עונה ומשתתף בדיונים ועונה על שאלות.

ועכשיו לגבי המבחן - אמנם קיבלתי 65 אבל צריך להתחשב בזה שעשיתי רק שתי שאלות. זה אומר ששתי השאלות שעשיתי כן היו טובות. נכון, לא עשיתי שאלה אחת שזה הוריד לי בציון. אני יכול לציין מה שהקשה עלי באותו שבוע של המבחן, זה העובדה שבאותו השבוע היו לי ארבעה מבחנים, כלומר מבחן בכל יום מיום ראשון עד רביעי, כלומר לא היה לי הרבה זמן להתכונן למבחנים כי כל יום היה לי זמן להתכונן רק למבחן שאחריו וגם הייתי צריך לשלב תוך כדי.

אלה היו הסיבות למה כן מגיע לי ציון גבוה יותר. עכשיו אסביר למה אני חושב שמגיע לי להוריד 20 נקודות מהציון הסופי: דבר ראשון, בהתחשב בציון שלי, אני חושב שאני לא יכול לדרוש למשל 90.

דבר נוסף הוא העובדה שהחומר של השיעורים האחרונים סביב אריסטו לא ישב אצלי 100 אחוז בראש. כלומר, כן הבנתי בשיעור אבל לא הצלחתי לתרגם את החומר לרמת הבנה כזו שאני יכול להשתמש בו לדוגמה בשיעור או במבחן. זה למה לא עניתי על השאלה.

ודבר אחרון, אני חושב שאף תלמיד הוא לא מושלם והוא לא יקבל 100. אני לא חושב שאפשר להגיע לציון כזה כי זאת שלמות; צריך גם השתתפות מאוד מסיבית בשיעורים וגם ציון ממש גבוה.

אז אני חושב ש-80 יהיה ציון די הוגן בהתחשב בדבר שאני תלמיד פעיל שדאג לבדוק מה היה בשיעורים שלא הגעתי אליהם. אהבתי מאוד את התרגיל הזה, שאני קובע מה הציון, ואני מאמין שאני צריך לשפוט את עצמי על מה שעשיתי ועל הביצועים שלי, ולא להתחיל לשקר ולדחוף את השקר עד ל-100. ובכל מקרה, לפי דעתי, הציון הסופי, המספר בתעודה, הוא לא הדבר העיקרי. אני חושב שהכי חשוב זה הדבר עצמו וההפנמה של החומר והקישוריות שלו לחיים. זה בסדר לא לקבל 100 או 95 כי העיקר הוא ללמוד משהו חדש ולא לשקר לעצמנו".

ד', מגמת פילוסופיה, בית החינוך אוניברסיטת בן גוריון.

*

תחרות ארצית לכתיבת חיבורים פילוסופיים

המקום הראשון • אנגלית

נעמה גדול

כיתה י"א, מגמת פילוסופיה,
בית החינוך המכללה האקדמית תל-חי

אחת לשנה, במהלך חודש מאי, מתקיימת אולימפיאדת פילוסופיה בינלאומית מטעם ארגון IPO. אולימפיאדה היא בעצם תחרות כתיבת חיבורים פילוסופיים, וניתן להטיל ספק האם חשיבה פילוסופית היא דבר שניתן למדוד ולדרג על-פי סט קריטריונים מוסדר. השנה אני ועוד תלמידה, גבריאלה טרואן מתיכון יאס"א שבירושלים, נבחרנו לייצג את ישראל באולימפיאדה ה-31, שהתרחשה באקדמיה האולימפית הבינלאומית (IOA) באולימפיה שביוון. אני ויעל אבוקרט, המורה שלי לפילוסופיה ב"דרך רוח", היינו המשלחת הראשונה מהפריפריה שזכתה לייצג את ישראל בתחרות זו מראשית השתתפותה של ישראל באולימפיאדה.

המשלחת כולה ארכה חמישה ימים, שכללו יום וחצי באתונה וארבעה ימים באקדמיה האולימפית, מתוכם התחרות עצמה נמשכה רק ארבע שעות. בין אנשים טובים, אוכל בלקני שקשה להבדיל מארוחות הערב שגדלתי איתן בבית טורקיווני וסוירים במקדשים ואתרים ארכיאולוגיים, הטיול כולו הרגיש יותר כמו יום אחד ארוך ופחות כמו שבוע — ובכל זאת, הדבר שבלט עבורי הוא כמה הנוף באולימפיה דומה לנוף הגלילי המוכר לי. התנאים היו קשים והאנשים היו שונים מאיתנו, אך בשום שלב לא הרגשתי שהזהות היהודית שלי מפרידה אותי מהקהל — שאר המתמודדים לא גרמו לי להרגיש שונה או כמיעוט, או ניסו להשליך עליי כאינדיבידואלית את המצב הפוליטי במדינת ישראל.

האווירה באולימפיאדה לא בדיוק הייתה תחרותית — הדגש הונח על האספקט החברתי, לפחות בין המתמודדים. רוב מי שזכיתי לדבר איתו הגיע עם רצון להכיר חברים חדשים וליהנות מהחווייה המיוחדת שהגיעה עם ההזדמנות לייצג את המדינה שלו באולימפיאדה בינלאומית, ולא בהכרח עם רצון לנצח, או לפחות לא אחד שהעכיר על האווירה הקלילה והידידותית. במהלך שבוע זה הכרתי אנשים מדהימים, בעלי ראש פתוח וראיית עולם ייחודית

ופילוסופית. אני חושבת שכל אדם שמחשיב את עצמו לפילוסוף מרגיש ריחוק מסוים מעמיתיו, ודווקא במהלך משלחת זו, בסביבה זרה וחדשה עבורי, יכלתי לקחת נשימה עמוקה ולהרגיש שהאנשים האלה, בני גילי מתרבויות וארצות שונות מרחבי העולם, באמת מסוגלים להבין אותי.

למרות שלא זכיתי בשום דבר, אני מאושרת ושמחה בחלקם של הזוכים, שהם אותם אנשים מדהימים שזכיתי להשקיע את זמני ביוון בהיכרות אינטימית איתם.

*

Death — Thomas Nagel

Death has never been an evil. We are all accustomed to it, in one way or another. It's a life force that completely surrounds us. We fear it far too much. Thomas Nagel proclaims that life is not neutral, but inherently positive, and that death necessarily takes away everything that makes life worth living. I mostly disagree, for a subject's positive or negative view of life *depends entirely* on their personal life experiences. In this essay I will explain why *death and mortality* are what makes life worth living, how immortality could be considered torture, and in what cases death could be greatly preferable to life. In my opinion, death is not necessarily an evil, and is in many cases *superior and crucial* to life itself.

First of all, immortality has invariably been a universal ideal and desire; understandably so. The prospect of eternal life sounds promising: what could you do if you never ran out of time? The possibilities are endless. However, in my personal opinion, immortality could be considered psychological torture. The quality of a person's life is far more important than the quantity of years lived. And so, rises the question: how many memories can the human mind hold? How many memories will you live through and eventually forget? And aren't those same memories and experiences what makes life worth living? Thoughts, emotions, friendships; do any of those matter when you have grown tired of them after millions of years? In most popular media featuring immortals (vampires, gods, etc.), those same creatures *crave* mortality and the kiss of death. Humans would be fools to wish for the same fate.

In lieu of this, one could claim that if humans lived forever, we could accomplish anything we could ever want. We would have all the time in the world to spend with loved ones. No one would suffer from illness, grief or loss. I have considered these statements. However, if humans were subject to eternal

life, we would get bored at some point. We could do everything we ever wanted to do and more, accomplish every single thing possible, and still have eternity left. At some point, great conversations start to repeat themselves. Travel locations are just places, great sex is just intercourse and exotic cuisine is just food. Midas touch¹ means nothing if the thing becomes useless; it would be a matter of centuries at most until all humans would go mad.

Additionally, for this reason, I believe the real meaning of life is death. The thing that makes life worth living, the thing that makes it beautiful, is that it *ends*. Mortality is the reason people live; the reason thinking, feeling, experiencing and making memories is so important to us. Everything is final, which means we have a short amount of time to accomplish everything we want to in life. That is why death is so important: it doesn't take away from life, it adds meaning to it. Finality is the only reason we bother to do anything, it is the reason we cherish loved ones and bother to make memories. The all-inclusive dread of death is what holds humanity together. It unites us, in a world as uncertain and divided as ours, the one thing we know for certain is that eventually, death will accept us all with open arms.

Of course, many people are restricted in life by the fear of death. They prevent themselves pleasure and experiences due to fear of untimely death, or possibly of what happens *after* death. Death is terrifying, it's the destruction of life as we know it. If there are so many beautiful things about life, why would anyone want it to end? One could claim life would be more beautiful if it *did not* end. I disagree. I believe people should live life to the fullest — and when their time comes, welcome death as an old friend. The only way to find out what death holds is to die. It is a natural force of life, and resisting it will only do us harm. Death does not deprive us of anything, contrary to Nagel's beliefs, but brings a natural and welcome end to things as we know them.

Finally, I hold the opinion that there are cases in which death is preferable to life. There are circumstances under which one

cannot insist that life is an inherently positive experience. There are people who have lived their entire life through poverty — went through torture, abuse, and loss. When a subject's experience in life is that severe, how could it be expected of them to agree life is a positive experience? In cases of terminal illness or extreme mental disorders, assisted suicide has always been considered a respected and merciful end. There are occasions in which it is better to die than continue to suffer. When the elements that make life worse are greater than the ones that make it better, they cannot always be overridden by life's "inherent positive nature".

Nevertheless, the common opinion holds that nothing is more important than life itself. We have all experienced death at some point in our lives: a beloved pet, a cherished friend or family member has passed on far before their time has come. One could say the grief death causes to a subject's loved ones is far more immense than the suffering the subject could endure due to an illness. Grief often lasts a lifetime, longer than you have even known the person. It is commonly claimed that suicide, assisted or otherwise, is an inherently selfish act. This opinion stems from a misunderstanding of what suicide actually *is*. Suicide is a destruction of the self, yes, but it is also a means to put an end to one's suffering. If anything, I would assert that demanding a loved one to continue to suffer for one's own benefit would be the selfish act. In cases of assisted suicide, the subject's loved ones should wish for their suffering to end, regardless of the grief they would have to sustain for their loved one's sake.

In conclusion, death is not inherently negative — in the same way that life is not inherently positive. Death is what allows us to live, and the elimination of it (immortality) would strip life of any possible meaning. Furthermore, it allows those who have spent their entire lives suffering an escape, a final place to rest. I believe that life is not inherently positive, for it cannot be. Life is inherently neutral, a blank canvas for one's experiences. The experiences a subject goes through, the amount of privilege they are born with and the amount of trauma they withstand, affects every single aspect of their life and their opinion of it. Death is not, and has never been, an evil. It is a grace and a blessing, and humanity would be lost without it

On the Moral and Legal Status of Abortion

Mary Anne Warren

The question of abortion has always been a burning one — it is, in essence, a question of morality, autonomy, feminism, and the value of human life. Or more so, the question of what is to be *considered* a human life to begin with, and the definition of “life” as a whole. Under what conditions would an undeveloped fetus be considered a person, and would abortion then be considered murder? In this essay I will attempt to answer such questions, as well as explain that a person cannot be used as a means to an end, in accordance with Immanuel Kant’s introduction to *Metaphysics*. Furthermore, I will go as far as to claim that an embryo does not count as a living being, but as something similar to a parasite, as it puts a person’s autonomy at risk — all while taking cultural differences around the world into consideration. For the sake of this essay, I will refer to biological females as “assigned female at birth”, abbreviated as “AFAB” (or AFABS, plurally). My reasoning for this is the fact that many transgender men and nonbinary people are also able to get pregnant, but are not women — therefore, referring to all AFABS as “women” would be incorrect, and exclusionary to many people who are just as affected by the issue of abortion as women are. My main thesis in this essay is that abortion is a needed and necessary practice, and that the abolishment of it would be a severe violation of the basic human rights of nearly four billion people around the world.

Firstly, I would like to suggest the idea that in many ways, unwanted embryos could be considered a parasite of sorts — for they are unable to live unless they are inside of an often unwilling host. In the same way you would eradicate a tapeworm, for instance, regardless of it being a living being, you should be able to abort an embryo under the same conditions. Morally speaking, human life should never be a

means to an end¹— a person should never be treated as anything other than a purpose in of its own. Just as, for example, it is illegal to use a deceased person's organs, even if it would save another person's life, unless they have *explicitly consented* while they were alive; following that same logic, using a living person as an incubator for a fetus against their will should hold the same moral weight, if not more. Would any of us like to live in a world where the dead have more legal autonomy than the living? Where we do not hold a say over our own bodies?

Of course, many people vehemently object abortions, for they see life as something that holds inherent value — far more meaningful than the autonomy, or lack thereof, of any other person. It is a commonly held belief that human life holds significantly more value than the life of any other being, and for good reason. In reality, an embryo is simply a small mass of cells for the first several months of its life — the exact period of time in which most abortions take place. Even so, it is understandable why many people see the value in an undeveloped fetus: what if in the future, the baby will grow up to cure cancer? What if they will be the next great artist, poet, or philosopher of our century? I have considered these statements, and have decided to reject them for the following reasons: there are cases in which abortions are necessary, such as cases where the birth or continuation of the pregnancy would end in the death of both the parent and the child, or in cases of incestuous relations between the parents, which could result in the having severe genetic mutations. If we were to take a utilitarian² approach, in situations where childbirth would result in the death of the child soon after birth, abortion would be the preferable (or “correct”) choice, as it would prevent everyone involved, including the child, from immeasurable pain and grief, and the parent from the pains and dangers of childbirth. Furthermore, there are many cases where parents choose abortion due to the circumstances of their living situation: extremely low income, homelessness or lack of stable housing, an abusive relationship between the

Immanuel Kant, “Introduction to Metaphysics” ¹

A field of philosophy whose main ideal is to produce the largest amount of happiness or pleasure and the smallest amount of pain or suffering possible out of each action. ²

parents, or severe mental illness, for example. If we are to follow the pursuit of happiness, how could we set a child up for failure by forcing a person to raise a child they do not want when the situation would cause them both harm?

In addition, I hold the opinion that the abortion of an undeveloped fetus or an embryo could not be considered murder, as an unborn child could not be considered a moral subject, and therefore could not be considered a moral object — by these conditions, an unborn child would not be able to be the object (victim) of any crime, murder included. If put to the test, I theorize that even those who reject abortions passionately would choose to save a living baby instead of an undeveloped embryo. Personally, I would go as far as to not consider an unborn fetus human, for I believe what defines humanity is free thought and the ability to construct ideas in our minds — and fetuses do not hold up to that standard.

While I believe life begins at first breath, in many cultures it is commonly believed that life begins at conception. In those same cultures, abortion is often illegal and considered highly immoral for that very reason — they believe an embryo holds the same value as a fully developed person of any other age, and therefore going through with an abortion is just as severe of an act as committing murder. While keeping cultural differences in mind, I still disagree with such statements. A fully developed human could not be compared to a clump of cells fully dependent on another person's body. Living people have thoughts, ideals, morals and feelings. Unborn fetuses do not hold the same value as a living person in any way. I claim that murdering an adult and aborting a fetus do not hold the same moral status; the rights that have been attributed to all men (people) do not account for unborn children, as they are not considered to be men (people) by most reasonable societal standards.

In conclusion, I hold the belief that abortion is a necessary practice that is detrimental to the human pursuit of happiness. I passionately believe that human autonomy is far more important than any possible potential life — for if you would not use a dead person's body without their explicit permission, the same ideal should hold for living people in even greater account. Secondly, I hold the opinion that

embryos or undeveloped fetuses cannot be considered a victim of any crime, as I have explained using Aaron Ben-Ze'ev's philosophical theories regarding the moral subject and the moral object, and therefore abortion cannot, under any circumstances, be considered "murder", even regarding the difference in opinion amongst different cultures or regions of the world. A potential life will never be more important than the autonomy and human rights of any living being.

*

המקום השלישי • עברית

איילה תשובה

כיתה י"א, מגמת פילוסופיה,
בית החינוך אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

את החיבור שלפניכם כתבתי במסגרת תחרות לכתיבת חיבורים פילוסופיים לנוער. על התחרות שמעתי דרך המורה שלי, שי זילבר. ראיתי בתחרות דרך מעניינת ויוצאת דופן לפתח את היצירות ויכולת הכתיבה שלי ולהתנסות בחוויה מיוחדת והחלטתי לנסות את מזלי ולהשתתף (בלי קשר כמובן לעובדה שהמרצה שלי לא הפסיק להציק לנו להירשם ולנסות).

פורמט התחרות פשוט למדי. במסגרת התחרות, כל המשתתפים מקבלים מובאות - טקסטים קצרים הלקוחים מכתביהם של פילוסופים חשובים. על כל משתתף לבחור מובאה ולכתוב חיבור תגובה מקורי המתייחס אליה. כשבחנתי את המובאות, הקטע שתפס אותי יותר מכולם היה מתוך מאמרו של הפילוסוף האנגלי ג'ון לוק "שתי מסכתות על ממשל מדיני".

הגות מדינית היא בין הנושאים החשובים ביותר בעיניי בתחום הפילוסופיה, והתחום שמרתק אותי יותר מכול. במסגרת שנת הלימודים הראשונה שלי ב"דרך רוח", למדתי תיאוריות וגישות אתיות של פילוסופים רבים וחשובים, ומאז אני מוצאת את עצמי שואלת שאלות אתיות כאלה ואחרות במצבים רבים, קטנים כגדולים. כאשר חזרתי וקראתי את דבריו של לוק במטרה למצוא נושא כתיבה, חשבתי שמה שלוק טוען מעניין ועלתה בראשי השאלה: "אבל האם זה בכלל הוגן?" ראיתי בדבריו טיעון שהוא בעל משמעות פוליטית וחברתית אחת ובעל משמעות אתית שונה לחלוטין, והחלטתי שהחיבור שלי ייגע הן בהיבט המוסרי והן בהיבט הפוליטי והחברתי של הטיעון שלו.

התחלתי לפרש את דבריו של לוק, לנסות להבין את כוונתו. למה בדיוק הוא התכוון? האם הוא תומך או מסתייג? עניינו אותי גם משמעות המובאה בתקופתו של לוק והמשמעות שהיא נושאת כיום. בהמשך לכך, ניסיתי להבין יותר לעומק את ג'ון לוק עצמו, כפילוסוף, מי הוא היה ומה כתב, והמשכתי לחקור גם על החיבור עצמו - מדוע הוא נכתב? מה היה הרקע לכתיבתו?

ב-29 בדצמבר 2022, הגשתי את החיבור. שישה ימים לאחר מכן, הציג שר המשפטים יריב לוין את הרפורמה המשפטית, שזעזעה את מדינתנו ועוררה שיח ציבורי רחב שהלך והקצין.

בקטע הפותח את החיבור שלפניכם, לוק טוען כי לדעתו לעם ולתגובתו לממשל ישנה השפעה חזקה על יכולתו של השליט לחוקק חוקים ולפעול. בתקופה שלנו, ובמדינה דמוקרטית (לפחות כרגע, עדיין), זה נראה מובן מאליו, אבל בתקופתו של לוק, תקופה של שלטון מונרכי, תפיסה זו נחשבה ליוצאת דופן. לתפיסתי, וכפי שכתבתי בחיבור, אחת ממטרותיו של לוק הייתה לעודד את העם לפעול ולהשמיע את קולו.

מוזר לכתוב זאת, אבל הייתי שמחה אם כבוד השר היה מפרסם את הרפורמה קצת קודם לכן. יש קשר חזק בין דבריו של לוק למציאות הפוליטית של המדינה בימים אלו, ואני מאמינה שגישתו של לוק חשובה גם בימינו. הייתי רוצה לנצל את הזכות לכתוב בהתייחס למצבה של ישראל בתקופה זו. מצד אחד, הדמיון שבין מצבנו כיום למצב אז, בתקופה חשוכה יותר, מטלטל מעט. האם לא התקדמנו מאז המאה ה-17? אנו הרי נוהגים לחשוב שמצבנו כיום טוב בהרבה, והנה – דוגמת הרפורמה המשפטית העתידה לשנות את פני השלטון בישראל מחזירה אותנו למציאות. אך מצד שני, אפשר למצוא את הדמיון בין הזמנים כמנחם. אולי באמת ישנם קווי דמיון בין מצבנו הפוליטי השברירי לבין מדינה מונרכית שאזרחיה נתונים תחת שלטון רודני. אך אפילו במצב קיצון שכזה, הנראה כמבוי סתום וחסר-תקווה לאזרחים, לוק מזכיר לנו שלאזרח הפשוט יש הרבה כוח; שגם אם המדינה, לדעת מתנגדי הרפורמה, תגיע למצב של דיקטטורה הנשלטת בידי מנהיגים קיצוניים ללא כל פיקוח ומגבלות על כוחם, וגם אם – כפי שטוענים תומכי הרפורמה – שופטי בית המשפט העליון ישתלטו על חוקי המדינה ויערערו את שלטון הממשלה – דבריו של לוק חוזרים ומזכירים לנו שלעולם לא אבדו התקווה והיכולת שלנו כאזרחים לחולל שינוי.

*

על אודות הממשל המדיני על-פי ג'ון לוק

”מי שיתבונן בתולדות אנגליה, ימצא שבכל עת הייתה הזכות המיוחדת רחבה ביותר ביד החכמים והטובים שבנסיכיננו. כי בני העם, בראותם שמעשיהם של הללו מכוונים היו במלואם אל טובת הציבור, לא ערערו על מה שנעשה לתכלית זו... כל אימת שפעלו נסיכים אלו שלא ע”פ מובנו המילולי של החוק או אף בניגוד אליו, היו מעשיהם לרצון לבני העם, ועל כן לא ערערו הללו על מעשיהם [...] כשהם סוברים, בצדק, שבדרך זו אין הנסיכים פוגעים כל פגיעה בחוקיהם, לפי שפועלים הם בהתאם ליסודו ולתכליתו של כל חוק, הלא היא טובת הציבור.”

ג'ון לוק היה פילוסוף אנגלי בן המאה ה-17 שנחשב לאחד הפילוסופים החשובים של עידן הנאורות. כתביו בנושאי תורת ההכרה ופילוסופיה פוליטית השפיעו רבות על התפתחות תחומים אלה. ”שתי מסכתות על ממשל מדיני” הוא חיבור שכתב ופורסם בשנת 1689, המורכב משני חלקים: בחלקו הראשון של החיבור מבקר לוק את טיעוניו של הפילוסוף רוברט פילמר, מההוגים רבייה השפעה במחשבה המדינית של ראשית העת החדשה, על טיעוניו בספרו ”פטריארכיה” העוסק בלגיטימיות של המלוכה האבסולוטית. בחיבורו, טוען פילמר כי זכותם של מלכים לשלוט מכוח הירושה ומכוח האל, ולוק – בחיבורו – מפריך את טענותיו. בחלקו השני של החיבור מציג לוק את גישתו שלו לגבי מקור הממשל המדיני, תכליתו של שלטון לגיטימי וגבולות סמכויותיו.

בחלקן השני של המאמר עוסק לוק, בין היתר, בהסכמתו של העם לתת לקבוצה או לשליט יחיד את הכוח לחוקק חוקים ולשלוט. מהתבוננות בהיסטוריה מסיק לוק שיכולתם של המלכים לפעול הייתה תלויה בשביעות רצונו של העם: כאשר העם ראה שמטרתם של השליטים היא טובת העם, הוא לא מצא סיבה למחות נגדם ולהתנגד להם. כל עוד פעלו המלכים והנסיכים למען טובת העם, לא ערערו האזרחים על מעשיהם אף אם הם עברו על חוקי המדינה, כיוון שהעם סבר שמטרתם של חוקי המדינה היא לשרת

את הציבור; ואם תכליתו של החוק הוא טובת הציבור, השליטים ממילא אינם פוגעים בחוקים כיוון שהם פועלים עבור טובת העם. אם, בשלטון מלוכני, לעם היה כוח כזה, לבחור באיזה מלך למרוד ובאיזה לתמוך, לא הייתה למלוכה אבסולוטית האפשרות להתקיים. לעם אולי אין הכוח לחוקק חוקים, אך כאשר השליטים פועלים נגד חוקיהם ונגד טובת העם, העם מערער את שלטונם.

אך איך בכלל מחליטים מהי טובת העם? האם על סמך רצונו של רוב העם?

האם אנשי המעמדות הנמוכים יותר, חסרי ההשכלה, מוסמכים לקבוע את טובתם האישית וטובת העם, או שהם כפופים לגחמותיהם ולא מסוגלים לחשוב על מצב העולם, על צורכיהם של אחרים ועל אחריותו של השלטון?

האם מדינה יכולה לתפקד ללא סט ערכים מגובש שמדריך אותה? כיצד אמורים פוליטיקאים, כשהם לא עסוקים במריבות ילדותיות, לפעול עבור טובת המדינה והאזרחים? היכן עובר הגבול בין שמירה על ערכי המדינה, הגנה על היחיד ועשיית צדק לבין חוסר פרטיות ושליטה טוטליטרית או פשיסטית?

כשעומדים מול שאלות בלתי אפשריות כגון אלו, נוטים לרוב לפתור אותן בעזרת אתיקה. במהלך ההיסטוריה פילוסופים רבים הציעו גישות ותאוריות שונות במטרה לענות על שאלת הטוב הכללי. לכל התיאוריות הללו יש יתרונות וחסרונות מוסריים.

הגישה המוסרית הראשונה שאנסה לבחון היא התועלתנות. התועלתנות היא תורה פילוסופית בתחום האתיקה שניסח ג'רמי בנת'ם, הפילוסוף בן המאות 18-19, ופיתחו ג'ון סטיוארט מיל, הפילוסוף בן המאה ה-19, ופילוסופים רבים נוספים. לפי גישה זו, ערכה של כל פעולה נקבע על ידי האושר והתועלת הכללית שהיא יוצרת. לפי התועלתנות, טובת העם היא מה שגורם למרב האושר למרב האזרחים.

לעתים, טובת הפרט נוגדת את טובת העם. עיקרון זה משתקף בדבריו של מיל: "חייב כל אדם להשתתף במידה הראויה שיש לקבוע על פי עקרונות היושר, בעבודות הנעשות ובקורבנות המובאים לשם הגנה על החברה או חבריה מפני נזקים וסכנות".¹ האדם חייב לפעול למען מדינתו על-פי עקרונות המדינה, על מנת לפתח את החברה ולהגן עליה. עקרונות המדינה עלולים להיות

¹ חיים ה. כהן, המשפט, מוסד ביאליק, 1991 תשנ"ב, עמ' 47.

מנוגדים לערכיו ועקרונותיו של האדם, אך מיל סובר שעל האדם לתרום למדינה גם על חשבון עצמו, בשם התועלת שהמדינה מרוויחה.

התועלתנות עלולה להיות לא מוסרית כיוון שהיא לעתים מתעלמת מטובת האזרח היחיד. טובת הכלל אכן חשובה ויש צורך לחשוב כגוף מדיני, אבל נדרש איזון מסוים בין טובת האזרח הפרטי וטובת העם. כדי לשמור על האיזון, המדינה זקוקה לסט ערכים שמגדיר מהי מטרתה, מהן שאיפות אזרחיה כקבוצה ומה המדיניות שלה בנושאים פנים וחוץ מדיניים. המדינה צריכה לחשוב כיצד היא הופכת את החברה לפעילה ומועילה ואיך היא דואגת לכל אזרח ואזרח על מנת שלא ייפגעו זכויות אדם.

הגישה המוסרית הבאה שאתייחס אליה היא גישתו של הפילוסוף הגרמני בן המאה ה-18, עמונאל קאנט. הצו הקטגורי הוא מונח מתורתו של קאנט, שעבודתו בתורת המידות נחשבת לאחת החשובות ביותר בתחום. המוסר של קאנט היווה ניסיון להחליף את סמכותה של הדת בסמכותם של התבונה והאינטלקט האנושי. קאנט לא היה אדם דתי אך הוא האמין כי הדתות מבטאות את הצורך האנושי למוסר וצדק. החוק, בניסוחו הראשוני של קאנט, הוא: *"עשה מעשיך רק על פי אותו הכלל המעשי אשר, בקבלך אותו, תוכל לרצות גם כן כי יהיה לחק כללי."*² זאת אומרת, עלינו לפעול על פי כלל מעשי שהיינו רוצים שיהפוך לחוק כללי. בשימוש בצו הקטגורי, קאנט הציע דרך שבאמצעותה ניתן למדוד את ערכה המוסרי של כל פעולה. הצו הקטגורי, מטרתו לשנות את נקודת המבט שלנו ולגרום לנו לראות את התנהגותנו ואת השלכותיה מנקודת מבטו של האחר.

השימוש בצו הקטגורי בעניינים מדיניים שנוי מאוד במחלוקת. מצד אחד, הגיוני שחוקים יהיו כלליים, לכל מקרה ולכל אדם. חוקי המדינה אמורים לחול על אדם או רשות, בלי קשר למעמדם ולכוחם. לפי הצו הקטגורי, המצב שמציג לוק אינו מוסרי. לוק טוען שמכיוון שהחוק מטרתו לשרת את העם, העם יכול לתמוך בשליט העובר על החוק, כל עוד הוא פועל למען העם. עיקרון זה מנוגד למוסר של קאנט כיוון שהוא מערער על החוק הכללי.

מצד שני, לא הוגן שמדינה תפעל לפי חוקים קבועים ונוקשים, ללא יכולת להתגמש ולהתחשב בכל מקרה לגופו. אין מקרה אחד הזהה למשנהו, ואין זה הוגן לשפוט את כל המקרים באופן זהה. בנוסף,

² קאנט (1933), עמ' 77-78

האין זה חיובי שאף בשלטון מונרכי, כפי שטוען לוק, היה ביכולתו של העם להשפיע על מצבו?

שתי הגישות השונות מתנגשות זו בזו. מצד אחד, התועלתנות בעייתית כיוון שאין זה מוסרי לבטל לגמרי צרכים של אנשים בתואנה שישנם יותר אנשים המתנגדים לדעתם ולכן דעתם זו אינה נחשבת, גם אם ביטול זה מהווה תרומה לערכי מדינה. מצד שני, גם בתורתו של קאנט ישנם פגמים. מדינה לא יכולה להחזיק בחוקים וערכים נוקשים לגמרי שאינם משתנים בשום נסיבות.

מעבר לפירוש המוסרי של המובאה, חשוב לנסות להבין מה לוק רוצה להעביר לקוראיו. ניתן לפרש את מאמרו של לוק בדרכים שונות. מצד אחד, אפשר לראות במובאה ביקורת על צביעותו של העם, על מתן אישור לשליטים לעבור על החוק במחיר של ויתור על העקרונות והערכים למען טובתם עצמם. לוק, בקריאה כזו, מבקר את אנוכיותו של העם, החושב רק על טובתו האישית. מצד שני, אפשר לפרש את המובאה כניסיון של לוק לעודד את העם לעמוד על שלו ולפעול למען ערכיו וטובתו.

לפי דעתי, יש בדבריו של לוק מזה ומזה. לוק ביקש להצביע על צביעותו של העם, העובר על החוקים והערכים שלו עצמו, אך מתוך הביקורת מנחיל לוק את המסר לפיו לעם יש כוח גדול ומשמעותי, גם תחת שלטון מונרכי או טוטליטרי שאינו מאפשר לעם להביע את דעתו - תמיד אפשר לפעול. תמיד אפשר למחות ולהביא לשינוי. תמיד אפשר להילחם על העקרונות שחשובים לעם. גם במשטרים פלורליסטיים וגם במשטרים שאינם מאפשרים השמעת דעות המנוגדות לשלטון, לעם ולאזרחים ישנם הצורך והאפשרות לפעול ולשנות.

*

חדר עבודה משלך

על תהליכי הכתיבה
של עבודות הגמר

יש בכם משהו שאמר לכם מהתחלה שאתם יכולים; תיאחזו בו!

אביב כרביאש

כיתה י"ב, מגמת ספרות,
בית החינוך אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

**אוטופיה ודיסטופיה על כי הדמויות בספרים "עולם חדש מופלא"
מאת אלדוס האקסלי ו-"פרנהייט 451" מאת ריי ברדבורי**

מנחה: נעמה ישראלי

את נושא עבודת הגמר שלי בחרתי בדרך קצת מוזרה:

הכול התחיל ביום בהיר אחד, כשמעיין (רכזת עבודות הגמר דאז) חשפה בפנינו בכיתת הספרות את הרעיון של עבודת הגמר. מעיין אמרה שמי שרוצה לכתוב עבודת גמר צריך שכבר יהיה לו נושא בראש, ואני מיד חשבתי על דיסטופיה. כשדיברתי עם מעיין הבנתי שמשרד החינוך לא מאשר את הספרים שרציתי לכתוב עליהם, והיא הציעה לי שלושה ספרים אחרים – "1984", "עולם חדש מופלא" ו-"פרנהייט 451". קראתי את שלושת הספרים (על "1984" של ג'ורג' אורוול החלטתי לוותר בעצת המנחה המדהימה שלי נעמה – אבל תקראו אותו, הוא מדהים!), ובחופש הגדול של שנת 2020 התחלתי את המסע שנקרא עבודת גמר, שהסתיים ב-30 בדצמבר 2022 (כן, כן, זהו תהליך שאורך הרבה זמן, אופס...).

עבודתי מחולקת לשלושה פרקים עיקריים:

פרק 1 – "עולם חדש מופלא": בפרק זה בחנתי את המציאות בספר "עולם חדש מופלא". התחלתי מהדמות של ברנארד, שמעבר להיותו דמות מרכזית בעלילה הוא גם היה הדמות החביבה עליי, שהכי עניינה אותי. בהמשך, חקרתי עוד דמויות, כמו לנינה והפרא – שראיית עולמן שונה ומגוונת מזו של ברנארד, והגעתי לכמה מסקנות: מאחר שכל אחת מהדמויות חווה את העולם באופן מאוד שונה, החוויה שלהן משפיעה על תפיסת עולמן – אם העולם בעיניהן הוא מחד אוטופי או מאידך – דיסטופי. כך הגעתי למסקנה שאוטופיה ודיסטופיה הם שני דברים סובייקטיביים.

פרק 2 – "פרנהייט 451": בחנתי את המציאות בספר "פרנהייט 451". לפרק זה הגעתי מוכנה מראש עם המחשבה שאוטופיה ודיסטופיה הם סובייקטיביים. בפרק הזה חקרתי את דמותם של מונטאג הכבאי, קלאריס, ביטי ואפילו את אשתו של מונטאג – מילדרד. חקר הדמויות ב "פרנהייט 451" חידד את המסקנה שהגעתי אליה בפרק הקודם – אוטופיה ודיסטופיה הן סובייקטיביות.

פרק 3 – קוקטייל של הכול בשם המפחיד "הפרק האינטגרטיבי": כמו שבטח כבר הבנתם מזה שזרקתי כל מיני שמות אקראיים של דמויות, שהרעיון המרכזי היה לבחון כל דמות בנפרד ולנסות להבין מהי תפיסת עולמה. כלומר, בכל פעם לנסות לראות את העולם דרך העיניים שלה ולהבין – האם הספר הוא אוטופיה או דיסטופיה?

אז ת'כלס – למה בכלל לכתוב עבודת גמר? איך זה מרגיש? איך מתמידים בתהליך?

אלה הן השאלות שהיו לי לפני שהתחלתי לכתוב את עבודת הגמר שלי, ואהיה כנה איתכם – תמיד אהבתי לכתוב, ואת רוב העבודה לא היה לי קשה לכתוב, לפחות לא קשה מאוד או מדי. לפעמים התקשיתי למצוא זמן לכתוב, לפעמים לא הייתי בטוחה מה אני רוצה לכתוב, ולקראת סוף העבודה בעיקר כבר לא היה לי כוח לכתוב, אבל כשהתחלתי לכתוב המילים זרמו לי על הדף והבנתי שככל שאני משקיעה יותר כך הדברים שאכתוב יהיו טובים יותר והעבודה שלי תהיה מוצלחת יותר, ושאם לא אכתוב... פשוט לא תהיה לי עבודה.

איך זה מרגיש?

יהונתן גפן כתב:

"איך שיר נולד? / כמו הצחוק / זה מתחיל מבפנים /
ומתגלגל החוצה / איך שיר נולד? / כמו תינוק / בהתחלה
זה כואב / אחר כך יוצא החוצה..."

עבודת גמר היא תהליך מבלבל, מרגש, מעניין, קשה, מתסכל ומספק, והשיר של יהונתן גפן ממש מדויק. בהתחלה קצת יותר קל בעבודה – יש לכם מוטיבציה ואתם עדיין לא עייפים מלכתוב ולעמוד בדדליינים. ככל שהעבודה מתקדמת אתם מתחילים להרגיש קצת כמו האימוג'י הנוזל' אבל כמו שקורה עם תינוק – למרות

הלידה הקשה והכואבת, ברוב המקרים שמחים שהוא הגיע לעולם (ואתם תשמחו כשתסיימו את כתיבת העבודה, תאמינו לי).

ואגלה לכם סוד: לפעמים אפילו יותר כיף לכתוב את העבודה מלראות את "השיר שלנו" (כן כן, הסדרה הזאת עם רן דנקר ונינט, שיצאה לפני מיליון שנה). כנראה אפילו שתסיימו לכתוב את העבודה לפני שתסיימו לראות את הסדרה (סיפור אמיתי, מניסיון).

איך מתמידים בתהליך?

תבחרו נושא שמעניין אתכם ושאתם אוהבים, משהו מהלב, אחד כזה שעניין אתכם כבר כמה חודשים (או שנים, לא שופטת). תהיו החלטיים, תסמכו על עצמכם ועל המנחה – לא סתם בחרתם לכתוב עבודת גמר, יש בכם משהו שאמר לכם מהתחלה שאתם יכולים; תיאחזו בו! ותיאחזו גם במנחה (לא סתם בחרו לכם את המנחה הספציפי שקיבלתם). אם קשה לכם, שתפו אותם, הם יכולים לעזור ולהבין. בנוסף – אם אתם בכללי טיפוסים שמתמידים, רוב הסיכויים שתצליחו להתמיד גם בזה. ואם לא, זה הזמן לנסות (דמיינו אימוג'י של שריר).

למה לכתוב את עבודת הגמר?

אתם מכירים את זה שאתם הולכים ללונה פארק ועולים על רכבת הרים וזה ממש מלחיץ ומפחיד אבל גם מרגש וכיפי? עבודת גמר היא רכבת הרים רגשית, אבל מהיזה כיפית! לי לפחות היה כיף. אחרי שתכתבו עבודת גמר, תרגישו את העלייה (הבנתם? עלייה? כמו ברכבת הרים!) ברמת הכתיבה והחשיבה שלכם. תיחשפו למלא תכנים ומיומנויות שכנראה לא הייתם נחשפים אליהם בגיל הזה לולא עבודת הגמר. ואני יכולה להגיד לכם שאני לא מתחרטת בכלל על העבודה שלי, אלא להפך – לא הייתי מחליפה אותה בשום דבר אחר (כן, כן, גם לא בבגרות של חמש יח"ל ספרות).

לסיכום – אני יכולה להגיד לכם שיצאתי מעבודת הגמר שלי עם יותר שאלות מתשובות אבל גם עם מוח מפותח יותר. השחזתי את כישורי הכתיבה שלי ובעיקר חוויתי חוויה מדהימה שהפכה אותי לאדם חכם יותר וחופשי מבגרות של חמש יח"ל ספרות (אבל זה לא העיקר!!!). חשוב לזכור – כל בחירה היא לגיטימית. זה בסדר לא לכתוב עבודת גמר וזה בסדר כן לכתוב. אני ממליצה לפחות לנסות (:

מקפצה אל עבר הלא־נודע

שון גורוביץ-אינגל

כיתה י"ב, מגמת ספרות,
בית החינוך אוניברסיטת חיפה

חקירה של אמצעי עיצוב תודעה ומיפוי המאפיינים הסמכותניים של המשטר ברומנים הדיסטופיים "1984" לג'ורג' אורוול ו"עולם חדש מופלא" לאלדוס האקסלי, והשפעתם על הדמויות הראשיות ברומנים.

מנחה: ד"ר רינה ז'אן ברוך

נתבקשתי לסכם בקצרה את תהליך כתיבת עבודת הגמר שלי. ובכן, בלי להיכנס לקלישאות אני חייב לומר שקצת קשה לסכם בכמה פסקאות חוויה של שנה וחצי ששינתה אותי, את הרעיונות שאני חשוף אליהם, את התחום שחקרתי ואת תפיסות העולם שהיו לי.

נתחיל בהתחלה, כמתבקש. תמיד עניינו אותי דיסטופיות. ספרים על תרחישי אימים על סופי־עולמות ומשטרים סמכותניים משכו את עיניי מאז ומתמיד. משהו בהיסטוריה אלטרנטיבית, "מה היה קורה אם..." (לסבתא היו גלגלים...) זאת שאלה שנדמה שהמין האנושי מאז ומתמיד שאל את עצמו.

ניגשתי אם כך למלאכה, ובעזרתם של יוסי מנדלוביץ', המנחה הראשון שלי, ולאחר מכן ד"ר רינה ז'אן ברוך, צללתי לעולם הדיסטופיות והספקולציה. שאלתי שאלות שעזרו לי לחשוב על המציאות הנוכחית מנקודת מבט אחרת ולנתח אותה. כל מיני שינויים קרו בדרך: פתאום נהיה לי חשוב לבחור במילים הנכונות. פתאום כאשר מדברים על א' וב' בטלוויזיה, אני ממלמל לעצמי "זה מזכיר לי דברים שקראתי בספר X..." ולא במובן הטוב, כמובן.

כתיבת עבודת הגמר הייתה עבורי מקפצה – מקפצה תודעתית, מקפצה איכותנית ומקפצה אל עבר הלא־נודע, שבסוף התחלתי להתוודע אליו. אבל יותר מכול – כתיבת עבודת הגמר היוותה עבורי אתגר, גם במובן החיובי וגם במובן השלילי של המילה.

העבודה נתנה לי חופש אמנותי ויצירתי משמעותי, שחוץ מ"דרך רוח" ומעט פרויקטים אחרים, שום מקום במערכת החינוך שלנו לא מציע חופש כזה. ועם כוח גדול, באה אחריות גדולה.

אחריות להגיש כתבי יד מוקדמים בזמן, אחריות ליצור קשר עם המנחה, אחריות לקרוא ולסכם עשרות מאמרים, לצפות בהרצאות ולהקדיש מאות שעות על מזבח ההשכלה והמחקר הזה, שרוב האנשים, אם בכלל, מתנסים בו ומגיעים אליו לראשונה רק בתחילת העשור השלישי של החיים.

בהתחלה זה היה קשה, והיו רגעים של שבירה, ללא ספק. נזיה תמיד הייתה שם לתת לי פוש, ולפעמים קצת לנג'ס, אבל הייתי זקוק לזה, וכמוני עוד רבים מכותבי עבודות הגמר. לאט לאט האתגרים הפכו לרוטינה, לא במובן האפור והמשעמם של המילה, אלא במובן שאני מכיר את מהלך העבודה שלי ויודע מהו, ואני יודע שאני אצליח בו. ההוכחה היא עבודת הגמר שלי: "חקירת אמצעי עיצוב תודעה בדיסטופיות 1984 לג'ורג' אורוול ועולם חדש מופלא לאלדוס האקסלי", שלושים או ארבעים ומשהו עמודים של מחקר איכותני ומעמיק. וכמו שנגה המורה שלי לספרות הבטיחה, הרגע שבו לחצתי "אנטר" על הטיוטה האחרונה, שכבר לא הייתה טיוטה, ונשלחה למשרד החינוך, היה שווה הכול.

*

אזהרה: הכתיבה ממכרת

נגה בונן

כיתה י"ב, מגמת פילוסופיה,
בית החינוך אוניברסיטת חיפה

"כשהאובייקט מסתכל בחזרה", חקירה פנומנולוגית של תקשורת בתיזוך טכנולוגיה

מנחה: ד"ר עדי אפעל

העולם היום הוא כלל לא העולם שהיה לפני מאה שנים בודדות. מאז המהפכה התעשייתית הרבה השתנה וממשיך להשתנות, ובקצב מסחרר. לפני כעשרים שנה נולד האינטרנט, ובעקבות המצאתו מתחוללת בימים אלו ממש "מהפכת המידע והתקשורת", שכלל הנראה תהווה אבן דרך משמעותית בהיסטוריה שלנו. הטכנולוגיה שימשה אותנו מאז ומתמיד, אפשר לחשוב למשל על כלי האבן שמראשית האנושות שימשו לציד, אך בשנים האחרונות היא תופסת תפקיד אחר, משמעותי. טכנולוגיה התחילה לתווך את התקשורת בין אנשים: שיחות טלפון, התכתבויות, רשתות חברתיות, פורומים, שיחות וידיאו ועוד.

בהיותנו יצורים חברותיים בבסיסנו, השינוי הזה, שנתפס כמובן מאליו, משפיע עלינו רבות. בעבודה שלי בחרתי לחקור את ההשפעה של התיווך הטכנולוגי על היחסים בין אנשים. את השאלה הזאת בחנתי מנקודת מבט פנומנולוגית, מכיוון שהגישה הפנומנולוגית מעמיקה בתיאור היחסים הבין-סובייקטיביים, בין אדם לאדם (סובייקט הוא "אני", אדם שחווה את העולם בגוף ראשון).

בעזרת הגותם של הפילוסופים הוסרל, סארטר ולוינס, מגדולי ההוגים בתחום, זיקקתי את המרכיבים הפנומנולוגיים המרכזיים לתקשורת עם האחר. הוסרל מתמקד בגופו של האחר וביחסי אמפתיה; סארטר מתמקד במבט של האחר, בבושה שהוא מעורר ובחירות המוחלטת; לוינס מתמקד בפנים של האחר ובשיחה איתו. איך התיווך הטכנולוגי נכנס לתמונה? הטכנולוגיה החדשה מופיעה במרכז הקשרים האלו שבין האנשים, היא מתווכת ביניהם. כל אחד מהאלמנטים הללו, המשמשים לתיאור היחסים עם האחר, מושפע באופן שונה מהתיווך הטכנולוגי. בנקודה זו נכנסת לתמונה הפוסט-פנומנולוגיה, המתארת יחסים בין הסובייקט והעולם בתיווך טכנולוגי.

כל אחת מהגישות שצינתי לעיל נותנת תובנות מעניינות בנושא שאלת המחקר, אך אף אחת מהן לבדה לא נותנת תשובה מלאה. השאלה שביקשתי לחקור, היחסים סובייקט – טכנולוגיה – סובייקט, במהותה נופלת בדיוק בין הגישות השונות, אך בהסתכלות משולבת בין הגישות ניתן ללמוד דברים מעניינים. כל זה נשמע תיאורטי וב"אוויר" (או במילים אחרות: הרבה מושגים פילוסופיים ומעט ת'כלס), אבל ניתוח כזה בהחלט מאפשר לראות איך הפנומנולוגיה מציעה תיאור מאיר עיניים. תחשבו, למשל, כיצד – בהיעדר "המבט" של סארטר – לא נוצרת בושה, דבר המאפשר חירות מוחלטת. היעדר המבט משפיע גם ברמת הקשר האישי, כגון התופעה הנרחבת של קללות ומעשי בריונות, אך גם ברמה החברתית, למשל בדיוני טוקבקים שבהיעדר המבט הפיזי מתדרדרים לקיצון והסתה. ואולי, בהמשך לנושא הזה, היעדר המבט אף קשור להקצנה ולקיטוב הפוליטי שאנו עדים להם אצלנו ובעולם.

אז איפה עולים סימני שאלה? סביב השיח על בינה מלאכותית, שם הפנומנולוגיה נשארת קצת מעורערת. לפנומנולוגיה ישנם כלים לבחינת הקשר בין אנשים, אך מה קורה כשאני חווה אובייקט כישות? הדיון הבין-סובייקטיבי הוא דו-צדדי ולכן "השיחה המזויפת" יוצרת סתירה שמעניין להמשיך לחקור. ניתן להסיק מהניתוח הפנומנולוגי והפוסט-פנומנולוגי של התקשורת הטכנולוגית, שהתיווך הטכנולוגי הולך ותופס אחיזה בחיי היומיום שלנו ומשפיע על חלק בסיסי מאוד בעולמנו – על היחסים בין האנשים. השינוי הזה, שמתרחש בשקט-בשקט, עתיד להשפיע עלינו בלא מעט היבטים. את ההשפעות המלאות של "מהפכת התקשורת" על היחסים הבין-סובייקטיביים, נוכל להגיד רק בדיעבד.

בנימה אישית, התחלתי את התהליך קצת בחשש. השלב הראשון הוא בחירת נושא. בשלב זה אין שום מגבלות וזה דבר נפלא אך מאתגר, וגם הזדמנות נדירה להתעמק במשהו שבאמת-באמת מעניין אותך. חוויית הכתיבה היא מסע מורכב - לפרקים מתיש, לפרקים מייאש. היא דורשת ריכוז, השקעת זמן ונכונות "לשבת על התחת". בשבילי, הרגעים הכי הקשים בכתיבה היו הרגעים שבהם לא הצלחתי לראות בבהירות מה כיוון העבודה שלי, לאן אני מנסה לחתור. ההמלצה היחידה שלי לרגע כזה היא לתפוס חבר, אח או את אחד ההורים ולדבר על העבודה בעל-פה. אולי בן השיח ייצא מבולבל, אבל לכותב זה בהחלט עוזר לסדר את הראש. זהו תהליך. הכיוון המדויק מתבהר לאט-לאט, לפעמים רק בשלבים מתקדמים מאוד של העבודה. התהליך הזה הוא ללא כל ספק מאתגר אבל גם

מרתק ואפילו מהנה. זו חוויה שמעניקה לך כלים של לומד עצמאי
והזדמנות שלא כולם מקבלים בתיכון. מומלץ לכל מי שמוכן
לאתגר, אבל אני מזהירה! משלב מסוים הכתיבה קצת ממכרת, כי
אם כבר התחלנו אז למה שנעצור...?

*

ככל שהדבר נהיה מבלבל ומתסכל יותר, כך הוא גם הפך למסקרן יותר

רננה ויגדור כהן

כיתה י"ב, מגמת פילוסופיה,
בית החינוך אוניברסיטת חיפה

המרדף אחר הסליחה: הגדרת הסליחה וגבולותיה

מנחה: אופיר ארנון

כשהחלטתי לכתוב את עבודת הגמר במקום לגשת לבגרות הרגילה, לא באמת הבנתי את משמעות הדבר, לחלוטין המעטתי בכובד המטלה ובחשיבותה. אני מוכנה להודות שלא היה לי מושג אמיתי במה כרוכה המשימה ובפרט לא הייתי מודעת לקשייה. השלב הראשון של בחירת הנושא שמעניין אותי והצמדת מנחה לצידי היה מרגש, חדש וגם מאיים, אך רק כשכתבתי את הצעת המחקר התחלתי להבין קצת יותר איך העניין עובד: תאריכי הגשה נוקשים, קריאה של טקסטים מייגעים, כתיבה, שליחה לביקורת וכתיבה מחדש... את כל אלה חוויתי בעבודה הזאת לראשונה בחיי, והקושי רק גדל כשנוספו הלחץ של הלימודים בתיכון והבגרויות. על קשיים מוחשיים אלו נוסף גם הקושי המנטלי, הרעיוני, שליווה אותי לאורך התהליך והקשור לנושא המחקר שלי ולפיתוח הרעיונות. ולמרות זאת, שמחתי על כך שבחרתי בדרך הזו.

מטרתי הייתה למצוא מהם גבולות הסליחה, איך היא מתקיימת ובאילו נסיבות. הסליחה היא נושא שהעסיק אותי זמן-מה, עוד לפני שחשבתי על עבודת גמר. בשלב מסוים בחיי, המושג הזה, שנראה לי ברור ויציב לאורך השנים, התחיל להיראות לי מעורפל וחסר אחיזה, ולכן כשביקשו ממני לבחור נושא לעבודה, זו נראתה לי הזדמנות לחקור ולהעמיק בנושא. כבר בשלב זה, ניסיתי למצוא למושג הסליחה הגדרה מדויקת ככל הניתן, כדי שאוכל לראות בבירור לנגד עיניי היכן הסליחה מתחילה והיכן היא נגמרת.

התחלתי בסקירת הבסיס שעליו עבודתי נשענת: הצגתי את ההגדרה המופשטת שמנחה אותי – לפיה סליחה היא תהליך שחוזה הנפגע לאחר העוול שנגרם כלפיו מצד הפוגע, כשהשלב האחרון הוא שחרור של הרגש השלילי. התייחסתי לגישות שונות המתייחסות למושג הכללי, למאפיינים שהנחו אותי והבהרתי את מטרותי לגבי העבודה.

הייתה בי שאיפה פנימית למצוא הגדרה נכונה לכל סליחה באשר היא, מעין דגם של הסליחה האידיאלית, ולוודא את התאמה לכל מקרה ובפרט למקרים של סליחה המתרחשת בין שני חברים קרובים. השאיפה הזו, למצוא את הנוסחה לסליחה, הפכה לבדיונית ככל שהתקדמתי במחקר ובכתיבה. נוכחתי לדעת שלסליחה אין גורמים קבועים, ושהמפגש שלה עם כל פרט, כל אדם וכל רגש מניב תהליך שונה מעט מקודמו. עבורי, ככל שהדבר נהיה יותר מבלבל ומתסכל, כך הוא גם הפך למסקרן יותר.

כאשר המשכתי במחקרי וסקרתי את השתלבות מושג השיכחה בתוך תהליך הסליחה, ראיתי עד כמה מושג הסליחה בעייתי ומבולגן. זיהיתי את ה"נוזליות" שבו ואת הקושי שלי לנסות להגדירו בדרך כלשהי. התחילו להיווצר כל מיני טענות בתוכי לגבי מושג הסליחה שלא יכולתי להעביר למילים, או שהן סתרו את מטרת עבודתי ואת טענותיי עד כה. אלו היו מגוון של תחושות בטן וספקות שבאותו הזמן הנחתי שאת רובם לא אוכל להביע ואצטרך להשקיט כי הם חורגים מגבולות עבודתי. ולמרות זאת המשכתי, ניסיתי להציג טענות של פילוסופים שונים המתייחסים לשיכחה בתוך סליחה במגוון אופנים שונים, ולבסוף – דרך טענות אלו – יכולתי לבסס את עמדתי בנושא, עמדה שאני מאמינה בה, עמדה המתנגדת להשפעת השיכחה על תהליך הסליחה.

עם זאת, הייתה בי תחושה שטענה זו תוכיח עצמה חלשה מדי, וגם אני בעצמי פקפקתי בה לעתים. הרי אם שיכחת העוול מצליחה לספק לנפגע את שחרור הרגש השלילי והעוול הנגרם לו מידי הפוגע, השיכחה עונה על ההגדרה לסליחה שהצגתי מוקדם יותר. ובכל זאת, אין ספק שהמושגים הם שונים ובעלי קונוטציה שונה זה מזה. לבסוף, הצלחתי לחדד את הגדרתי ולהתגבר על המכשול הזה: הרי אין זו חוכמה לשחרר את הרגש השלילי על העוול בעזרת השיכחה, כיוון ששיכחת העוול מרמזת על שחרור כל הרגשות הקשורים במאורע, שהם לא בהכרח השליליים.

הדיון על נושא השיכחה יכול להגיע למקומות מופשטים ומבלבלים כשהוא נפגש – במצבים שונים בחיינו – עם מושג הסליחה, ולכן היה לי חשוב להראות גם מצבים של סליחה שאינה קשורה לחיי היום-יום ולמורכבויות הכרוכות בסליחה כזו. לשם השוואה והרחבה, התייחסתי גם לסליחה הדתית, בתור סליחה שהצליחה, באופן מסוים, עקב הפשטות שבה, להיות ברורה יותר מסליחות אחרות, וככזו היא מציעה הגדרה קבועה וברורה יותר.

בהמשך עקבתי גם אחר חלק חשוב בתהליך הסליחה והוא הטינה שהנפגע מרגיש כלפי הפוגע לאחר התרחשות העוול. ראיתי כיצד, למרות שהדבר נוגד את האינטואיציה, יש בטינה חשיבות שלעיתים מוסתרת תחת הקונוטציה השלילית של הסביבה לגביה והיא יכולה להביא למימוש תהליך סליחה מוצלחת, אך עם זאת היא גם עלולה להציב מכשול בשיקום מערכת היחסים בין הנפגע לפוגע. אחד החסרונות הבולטים בשמירת טינה לאורך זמן, מעבר לאובדן מערכת היחסים, הוא המעמסה הנפשית שהדבר מביא על הנפגע, אך בשל כך הטינה גם יכולה לגרום לנפגע דווקא לרצות לסלוח, כדי להשחרר מהמעמסה של הרגשות השליליים שהוא חווה עקב העוול שנגרם לו.

אחרי הספקות הרבות שהתעוררו בי ביחס למושג, הצלחתי בחלק זה של עבודתי למצוא מעט נחת. נזכרתי שבסופו של דבר הסליחה אינה רק מושג נעלה אך גם כלי המשרת את האדם בקשריו וברגשותיו. אומנם בעבודתי חיפשתי את גבולות המושג, אך במציאות – החוקים גמישים ונמתחים על ידינו. אם, כפי שאמרתי, נקודת המוצא שלי הייתה הרצון שלי למצוא דגם לסליחה אידיאלית, הרי שבכל פרק ניסיתי לחדד את ההגדרה ולשנות אותה בהתאם לצרכים של הסליחות השונות, ובכל פרק נוכחתי לדעת שאין חיה כזו בשם "סליחה חד-משמעית".

בסופו של דבר, הצלחתי להשיג מעט ממה שקיוויתי למצוא בתחילת תהליך הכתיבה, אך הצלחתי למצוא תובנות משמעותיות ומיוחדות לגבי המושג. למדתי כל כך הרבה על הנושא, הגעתי לידע שלולא עבודה זו כנראה לעולם לא הייתי מגיעה אליו. תהליך הכתיבה פתח אותי לשפע של עולם הפילוסופיה והביא אותי לדרך ולשבילים שלא הייתי מגיעה אליהם. המשימה הזו הייתה אחת המשימות הקשות ביותר שחוויתי מעודי, ובדיוק בגלל זה היא הייתה חוויה מעשירה ומשמעותית האחראית במידה רבה להתפתחותי בשנה וחצי האחרונות.

ילדים מדברים פילוסופיה

הדר הירש

מנחה שיחות פילוסופיה וספרות
בבתי החינוך ליסודיים

ילדים מדברים פילוסופיה. הם עושים את זה כי זה מה שבני אדם עושים. הם עושים את זה גם אם לא נקשיב להם או לא נעודד אותם לזה, או לא נתחום עבורם מרחב שבו תיערך השיחה הפילוסופית. ילדים מדברים וחושבים פילוסופיה - ככה, בטבעיות, בלי לבקש אישור מאף אחד. היה מי שהבחין בדבר בשנות השישים בארצות הברית. שמו מתיו ליפמן. ליפמן כתב תיאוריות, פיתח מתודות וערך תצפיות. כיום, פילוסופיה לילדים ועם ילדים מופעלת במקומות שונים ברחבי העולם.

בשנתיים האחרונות אני זוכה להנחות שיחות פילוסופיות עם ילדים בכיתות ד', ה', ו' בבאר שבע, בבת ים ובחיפה במסגרת "דרך רוח". מי שמלווה אותנו הוא פרופ' אריה קיזל מהפקולטה לחינוך באוניברסיטת חיפה, ששימש בחמש השנים האחרונות כנשיא האגודה הבינלאומית לפילוסופיה עם ילדים.

באופן אישי, לא היה צריך לשכנע אותי שילדים חושבים ומדברים פילוסופיה, גם בלי מבוגר שמנחה שיחות מעין אלו. ידעתי. ילדים מדברים פילוסופיה מגיל צעיר מאוד. אני יודעת גם כי אני זוכרת את עצמי כילדה ועוד יותר כי אני אמא לארבעה ילדים חכמים וסקרנים, הקשובים לעולם שסביבם ובתקשורת איתו, מה שאומר שהדיבור הפילוסופי הוא חלק מהחיים.

מעניין להנחות שיחות פילוסופיות. מעניין ומאתגר. הטכניקה ברורה מאוד: השיחה תמיד תצא מתוך הטקסט (לרוב זהו טקסט קצר, בן כמה שורות). לפעמים תהיה תמונה שתעורר דיון, ולפעמים תהיה זו חוויה, כמו תצפית מהקומה ה-30 בבניין האוניברסיטה בחיפה או התבוננות תוך כדי תנועה בחלל הספרייה בתרבוטק בבת ים.

אנחנו יושבים במעגל וקוראים את הטקסט, בסבב. ילד קורא שורה - כמו שהיא מופיעה בדף (ונעצר, גם אם המשפט ממשיך לשורה הבאה). הילד שיושב לצידו יקרא את השורה שאחריה, וכן הלאה. השיטה הזו דורשת מעקב וריכוז של המשתתפים כדי שהקריאה תהיה רציפה וקולחת. בשלב הבא המנחה מקריא שוב את הטקסט, ברצף. הילדים מוזמנים לעצור אותו בכל פעם שהם נתקלים במילה לא מוכרת או לא ברורה. אחרי השלב הזה הילדים מקבלים פתק עליו הם כותבים שאלה פילוסופיות שהטקסט מעורר בהם. המנחה אוסף את הפתקים ותולה אותם במרחב החדר. הילדים מטיילים בין השאלות. בשלב הזה, אין עדיין שיחה מסודרת בין הילדים, אבל כשהם קוראים את השאלות, הדיון כבר מתחיל להתקיים באופן מסוים.

אנחנו מתכנסים שוב לישיבה במעגל. המנחה מקריאה שאלה והילדים מצביעים אם הם רוצים לפתוח את הדיון עם אותה שאלה. השאלה שמקבלת את הכי הרבה קולות היא השאלה איתה הדיון נפתח. זכות הדיבור ניתנת למי שמחזיק בחפץ דיבור. כשהוא מסיים, החפץ מועבר לדובר הבא. תפקיד המנחה בשלב הזה הוא להתערב כמה שפחות ולכתוב את שנאמר בשיחה. אין ציפייה לכיוון מסוים שבו השיחה תתנהל, אין ציפייה להיצמדות לטקסט או להבנה "נכונה" שלו. התכנסנו כדי לנהל שיחה פילוסופית, והטקסט רק מתניע ומאפשר אותה.

אני מודה, היה קשה בהתחלה. הלחיצה אותי המחשבה שלילדים לא יהיה מה להגיד. שתהיה מבוכה גדולה שתתפרק בהשתוללות ובאובדן ריכוז ושליטה. חששתי שהשאלות לא יגרו לשיחה, לא בגלל שהילדים לא מספיק חכמים או מעניינים, אלא משום חריגות הבקשה. היה חיוני לרכוש את אמון הילדים. להבהיר להם שאין תשובות נכונות יותר או פחות. שיבינו שאנחנו לא לומדים באופן דידקטי חומר מעובד ומאורגן אותו צריך להפנים, אלא מדברים כדי להעשיר את המחשבה תוך שיתוף פעולה והבעת מחשבות של הפרטים בקבוצה, ומתוך הכרת תודה על השונות של כל משתתף. נקודת המבט השונה לא אמורה לגבור על זו האחרת. היא אמורה להעשיר אותה, להרחיב תודעה, להעמיק אותה. ואכן, למדתי שכדי שהקסם יקרה צריך שהילדים יבינו שאני עומדת מאחורי הבקשה שלי מהם לחשוב ולשתף במחשבה אישית. זה מאוד לא רגיל לנוכח מה שהם נדרשים לעשות בבית הספר, שם יש בדרך-כלל ציפייה לתשובה מאוד מסוימת, המנוסחת הרבה פעמים באופן תבניתי. תשובה שאפשר למדוד אותה כנכונה, כלא נכונה, כנכונה באופן חלקי. בשיחות שלנו ב"דרך רוח" אין תשובות לא נכונות.

למשל: דיון שהתחיל בקריאת קטע מתוך הברית החדשה שעוסק באמונה ואהבה, נפתח עם השאלה "מה זאת אהבה?". השיחה התחילה עם תובנות על התנאים שבהם אהבה מתקיימת; מה ההשלכות של קיומה או אי-קיומה של אהבה בחיי אדם; אילו סוגים של אהבות אדם חווה בחייו. תפנית מפתיעה קיבלה השיחה כשאחת המשתתפות אמרה: "לדעתי כסף חשוב יותר מאהבה. זה יותר מעשי". מכאן, השיחה זרמה לכיוון אחר לגמרי. היה מעניין. מאוד. אני חושבת שזו דוגמה טובה לאמון שהתקיים בין המשתתפים. האמירה של הילדה הייתה נועזת וחריגה. שמחתי על השיתוף במחשבה הזו.

וזה המקום להוסיף: דרושה גם נדיבות מצד המשתתפים בשיחות שלנו. נדיבות, רוחב לב ואמון. מרתק להבחין בתהליך שעובר על הקבוצה, באופן שבו רמת הדיון הולכת ומגביהה עוף. אם משווים בין השאלות שהם כותבים בתחילת השנה לשאלות שהם כותבים במהלכה, אפשר לזהות שבתחילת השנה אופי השאלות הוא בעיקר מידעי. אך מהר מאוד הילדים יודעים להבחין בין שאלה אינפורמטיבית לשאלה פילוסופית, וגם רמת הדיון הולכת ומשתכללת. הילדים לומדים להקשיב זה לזה, להוסיף לטיעון של חבר או להתנגד לו - בהנמקה.

אני מאמינה שהמרחב הזה שמאפשר את השיחה משפיע הרבה מעבר למרחב ולזמן שבהם הוא מתקיים. הייתי מאושרת כשילדה חיפאית אמרה באחת הפגישות: "מבוגרים חושבים שאנחנו לא חכמים ולא חושבים כי אנחנו ילדים. ב'דרך רוח' יודעים שזה לא נכון. יש לנו מחשבות. כאן אנחנו אומרים אותן".

*

הילדים מטיילים בין השאלות, וכשהם קוראים אותן הדיון
כבר מתחיל להתקיים באופן מסוים

צילום: ליאור פרלמן

מייסד ומנהל שותף "דרך רוח"

צולם בספריית יד לבנים בחיפה

שולחן הוא שולחן?

אביגיל לוי

כיתה י"א, מגמת פילוסופיה-ספרות,
בית החינוך אוניברסיטת בר-אילן

ברצוני לספר על איש מאוד רגיל, לא מאוד זקן ולא צעיר, לא מאוד מבריק אך גם לא כסיל. איש רגיל. פניו רגילות ובעיניו מבט תמים, מבט של אדם ממוצע שחי בעיירה. גם בגדיו רגילים וגם שגרתו השוחקת היא כמו של כולם, רגילה, ועם השנים למד להתרגל גם אליה. האיש הרגיל גר לבדו, בחדר ששכר בבניין הכי גבוה בעיירה, בקומה הגבוהה ביותר. גם חדרו של האיש איננו מאוד מיוחד, דל בריהוט ובנאלי בעיצובו. כל ערב היה חוזר אליו, חולץ נעליו מרגליו, ומתוך הרגל ועייפות הולך לישון במיטתו.

לילה אחד התעורר האיש לקול דפיקות נוראיות שנשמעו מבעד קירות הגבס הדקים של החדר שליזו, דירתו של האיש הזקן. "מה הזקן המטורלל הזה רוצה עכשיו?", חשב לעצמו. דרך קירות הגבס הדקים היה ניתן לשמוע הכול. כשהיה האיש מצמיד את אוזנו אל הקיר, הצליח לשמוע אפילו את תקתוק שעון הקיר של הזקן.

"תמיד אותו שולחן", אמר האיש הזקן לעצמו, "אותם כיסאות, אותה מיטה, אותו ציור. ועל השולחן אני אומר שהוא שולחן, על הציור אני אומר ציור, השם של המיטה הוא מיטה ולכיסא קוראים כיסא. למה בעצם?"

"שטויות", חשב לעצמו האיש הרגיל. "למה המיטה לא נקראת ציור?", שאל את עצמו האיש הזקן וצחק. הוא צחק כל כך חזק עד שהאיש הרגיל חבט בקיר הגבס וצעק: "שקט!".

"למה המיטה לא נקראת ציור...?", צחק האיש הרגיל בלבו. "הבל הבלים, איזה איש זקן ומבולבל, אם כבר היינו משנים את המילה מיטה, הרי שהמילה שולחן הרבה יותר ראויה לה". האיש הרגיל התיישב על מיטתו ופנה לשידת הלילה. הוא פתח את המגירה והוציא ממנה עט ודף. על הדף הוא כתב: "שולחן הוא שולחן?", ואז התכסה ונרדם שוב.

למחרת בבוקר קם האיש הרגיל והלך לרכוש רהיטים בשוק המקומי של העיירה, שם מצא שולחן עץ פשוט שיתאים בדיוק לעיצוב הבנאלי של חדרו. הוא ניגש אל מוכר הרהיטים ושאל אותו: "האם אתה חושב שהשם של מיטה אמור להיות מיטה? ואם נשנה אותו, האם עדיף לקרוא לו ציור או שולחן?". מוכר הרהיטים הביט בו בתמיהה. "אני שמח ששאלת אותי", אמר המוכר, "בעיניי מיטה צריכה בכלל להיקרא שידה, זהו השם שהכי מתאים לה". האיש הרגיל לא הסכים בלבד, הוא חזר לביתו עם שידה שמצא במקום עם שולחן.

מוכר הרהיטים סיפר על התקרית למוכרת הבגדים, מוכרת הבגדים התייעצה עם הירקן בעניין, הירקן, שלא הסכים איתה, שאל את אשתו, אשתו שאלה את חברותיה והן התווכחו עם בעליהן.

כך, כעבור כמה ימים, כל אדם בעיירה סבר שהמילה "מיטה" צריכה להיקרא בשם אחר, ולא רק המילה מיטה. כל אדם חשב שצריך לשנות פעלים שונים ושמות תואר, כל אדם סבר שהמילה "שולחן" צריכה להשתנות או המילה "שידה" או המילה "ירקן" או המילה "מוכר" או המילים "הולך" ו"יושב". וכך כעבור כמה שבועות, כל אדם התחיל לדבר בלשון משלו, בשפה שהיה סבור כי היא הטובה ביותר. השפה התחלקה לניבים, היו אנשים שהאמינו שצריך לקרוא לשולחן "עצון" מפני שהוא עשוי מעץ, היו כאלה שסברו כי יש לקרוא לשולחן "משטחון" כי הוא משמש כמשטח כתיבה.

לא עבר זמן רב עד שבעיירה הייתה כמות נכבדת של עיבודים של השפה, כל מילה הייתה מילה אחרת, ואיש לא הכיר את שפת רעהו. איש לא הכיר את רעהו כלל. העניין הידרדר כאשר ביקש אחד השכנים בבניין משכנה אחרת כוס סוכר, בשפתו שלו, והיא הייתה בטוחה ומשוכנעת שהוא מבקש ממנה אגרוף לפרצוף, כי זאת משמעות כוס הסוכר בשפתה שלה. והעניין הגיע לשפל המדרגה כאשר אחד האנשים בעיירה קרא לאחד הזקנים "ללכת להתאבד" כי משמעות המילה להתאבד בשפתו שלו היא לשתול שתילים.

כולם היו סבורים כי שפתם הכי טובה, אך הם היו מבולבלים ולא ידעו מה נכון ומה לא נכון, כי כשלא יכלו לדבר, לא יכלו להבין זה את זה. לאחר זמן מה, כל השכנים מאסו זה בזה. למעשה, כל תושבי העיירה מאסו זה בזה. כל אדם ארז את המזוודה שלו, או את הקנגורו, הסקוולנט, הפטיפון או המחבת. כל אדם ארז את

מזוודתו בשפתו, ועזב את העיירה. גם האיש הזקן והאיש הרגיל ומוכר הרהיטים ומוכרת הבגדים והירקן ואשתו, כולם - בתסכול וחוסר אונים - נפרדו לדרכם.

וכך נשארה העיירה, שכוחת אל וריקה מכל אדם, עיירת רפאים שפעם הייתה מלאת חיים, שבקה חיים ועמדה דוממת במשך שנים רבות. כעבור כמה שנים הגיע אל העיירה אדם שגם לו הייתה שפה משלו, אומנם לא מפותחת, אך היא הייתה שלו. הוא נדד לבדו במשך חודשים וכשראה את העיירה, החליט לעלות אל הבניין הגבוה ביותר בה. הוא נכנס אל אחד החדרים בקומה האחרונה, התיישב ליד השולחן והבחין בדף נייר שעליו רשום בכתב מרושל "שולחן הוא שולחן?". "שולחן הוא שולחן?", חשב האיש, "מה זה שולחן? אקרא לדבר שמתחת לפתק שולחן מפני שמצאתי את הפתק עליו".

*

הזר

דרמה אבסורדית אקזיסטנציאליסטית
בהשראת "הזר" מאת אלבר קאמי

אורי גבילון

כיתה י"ב, מגמת פילוסופיה,
בית החינוך מכללת אורנים

הדמויות: אדם, מאיה, בעז, בן יוסף, ברמנית – צעירים בשנות
העשרים לחייהם.

1. חוץ. תחנת אוטובוס- ערב

אדם יושב בתחנת אוטובוס, לבוש בחליפה, יש קרע בחולצה שלו.
הוא מגלגל סיגריה, שם אותה בפה ומדליק אותה. הוא קם ומתחיל
ללכת. ברקע נשמעת קריינות של גבר צעיר אשר מדבר באדישות.

היום מתה אמא. בעצם אולי אתמול, אני לא יודע. התקשרו
אליי הבוקר מהבית אבות ואמרו לי: "אמא שלך מתה, הלוויה
תתקיים היום". קשה להגיד לפי זה אם אמא מתה היום או
אתמול. נאלצתי לבקש מהבוס שלי יום חופש בשביל לנסוע
ללוויה. הוא לא היה מרוצה מזה. אפילו אמרתי לו "אני
מצטער, לא תכננתי לפספס יום עבודה". אחר כך חשבתי
שלא הייתי צריך להתנצל. לא שכל זה משנה. עד שהגעתי
ללוויה היה אפשר לחשוב שאמא לא מתה, אבל עכשיו היא
עמוק באדמה. סיימה את השישים ומשהו שנים שלה בעולם.
תמיד התלוננה שכואב לה ושהיא סובלת בבית אבות. לפחות
כשאת חיה אפשר להתלונן. הבוס שלי ניסה לנחם אותי. הוא
אמר: "אמא יש רק אחת". אף פעם לא הבנתי את האמירה
הזאת. למה אומרים את זה דווקא על אמא? גם אבא יש רק
אחד, גם גוף יש רק אחד, גם חיים... רק פעם אחת.

טלפון מצלצל. אדם מוציא את הטלפון מהכיס. קלוז אפ על פניו.

אדם:

היי מאיה.

מאיה (בטון דואג):

היי מאמי.

2. פנים. בר- ערב

מאיה יושבת על כיסא גבוה ברגליים משולבות, עם הגב לבר, מעשנת. לידה יושב גבר שמדבר עם הברמנית, הוא עם הגב למצלמה. ברקע שומעים אנשים מדברים ומוזיקה חלשה.

מאיה (הטון שלה דואג וגם קצת כעוס):
בדיוק שמעתי מה קרה, איך לא סיפרת לי?

אדם (בטון מצטדק):
אני מצטער. זאת לא אשמתי, את יודעת.

מאיה (שותה מעט מהקוקטייל שלה):
אשמתי? לא אמרתי שזאת אשמתי.
איך אתה מרגיש?

אדם:
די טוב, לקחתי מהלוויה אוטובוס וישנתי כל הדרך.

מאיה (מניחה את הכוס, מעט מבולבלת):
הממ, שמחה לשמוע שהנסיעה עברה בסדר.

(ממשיכה בטון דואג):
רוצה לספר לי קצת איך הייתה הלוויה?

אדם:
היה חם ודביק, גם ראיתי איזה זקן מהבית אבות של אמא מקיא בשיחים. זה היה מגעיל.

מאיה (לוקחת שאכטה מהסיגריה, היא מבולבלת):
זקן? איזה זקן? התכוונתי איך היה הטקס...

אדם:
הטקס היה בסדר, האוכל היה די קר אבל לפחות אח של אמא הביא בירות.

מאיה:
בירות...? מה לגבי ה--

הגבר שיושב ליד מאיה מניח את ידו השמאלית על לחיה השמאלית של הברמנית. מאיה מושכת את הגבר מהברמנית.

מאיה (מרחיקה מעט את הטלפון ואומרת לגבר):
 בעז, נו באמת?! תעזוב את הבחורה המסכנה.
 (מקרבת שוב את הטלפון).
 אדם, אני מצטערת, אני ובעז בפאב והוא עושה שטויות.

אדם:
 בפאב? מתאים לי משקה טוב. אני קופץ אליכם.

מאיה (מכבה את הסיגריה במאפרה, נועצת מבט כועס בבעז):
 אם אתה מעדיף אני יכולה לבוא אליך אחרי שאעזור לבעז להגיע הביתה. נוכל לשבת ולדבר על אמא שלך.

אדם (מדבר מהר ובענייניות):
 לא, לא. אני אבוא לפאב. וחוז' מזה, אמא שלי כבר שנים בבית
 אבות,
 אין שום דבר חדש לדבר עליו.

מאיה (מופתעת, שותה עוד קצת):
 אוקיי. נתראה.

3. חוז'. רחוב- ערב
 אדם נכנס לרכב שלו, רכב ורוד וקטן, ומתחיל לנסוע.

4. פנים. פאב- לילה
 אדם נכנס לפאב. ברקע נשמעים מוזיקת ברים חלשה וקולות של
 אנשים משוחחים. התאורה מעומעמת ויש עשן באוויר. על הבר
 מונחים כוסות ובקבוקי בירה. מאיה עדיין יושבת על הבר, בעז
 וגבר נוסף מתווכחים.

בעז (שיכור ומתלהם):
 כן? כן?! תגיד לאחות הבוגדנית ש'ך שתלך להזדיין.

בן יוסף (בקול מתגרה):
 זה בדיוק מה שהיא עשתה. אבל לא איתך.

בעז (דוחף את הגבר):
 יא בן של זונה.

בן יוסף (הפעם בכעס אמיתי):
 אתה חילקת אותה לכולם כמו סרסור מטומטם. מה ציפית שיקרה?

מאיה ואדם מסתכלים על בעז ובן יוסף. כל האנשים בפאב מסתכלים עליהם. יש מתח באוויר.

בעז:

אתה קורא לי סרסור?! יא מזדיין! אני אהרוג אותך!

בעז מכניס את ידו לכיס מעילו. מאיה שמה לב לתנועה שלו. היא מניחה יד על כתפו של בעז. הברמנית מנגבת כוסות, ניכר כי היא משתדלת לא לבלוט בסיטואציה.

מאיה:

בעז תירגע. אדם, תעשה משהו!

אדם (ניגש אל בעז מאחור, תופס לו את היד שהכניס לכיס ואומר בעדינות וברצינות):

בעז, לא ככה. אם אתה נלחם איתו תעשה את זה כמו גבר. (ממשיך בקול מצווה) תביא את האקדח.

בעז מסתובב למאיה ואדם, מוציא את האקדח מהכיס, מנופף בו לשנייה ומושיט אותו לאדם. הברמנית מוציאה זעקה קטנה. בעז מסתכל עליה, היא מרימה כוס, מסתכלת למטה וממשיכה למרק אותה במהירות. בעז מסתובב, קופץ אגרופים ואומר לבן יוסף: אין בעיה! אני אשבור אותך במכות גם ככה.

בן יוסף נותן לבעז אגרוף לפנים. קאט. מסך שחור. נשמע קול חבטה.

בעז שוכב על הרצפה, מאיה מחזיקה את ראשו. הוא מתעורר מכולבל. אדם ומאיה עוזרים לבעז להתיישב חזרה על כיסא והם מתיישבים משני צדיו.

מאיה:

אתה בסדר?

בעז מהנהן.

מאיה:

נראה לי הגיע הזמן שתלך הביתה.

אדם עוזר לבעז לקום, מאיה קמה ולוקחת את התיק שלה. השלושה יוצאים מהפאב. הברמנית עדיין עומדת מאחורי הבר, ממרקת כוס ומניחה אותה.

5. פנים. הרכב של אדם- לילה

מאיה, בעז ואדם נוסעים. הם עוצרים ליד בית. בעז יוצא מהרכב. דרך החלון אדם ומאיה מסתכלים על בעז שעולה במדרגות, כמעט נופל. אדם משלב להילוך הראשון ונוסע.

מאיה (מסתכלת מהחלון):

אדם, (פאוזה קצרה), למה אנחנו חברים של בעז?

שתיקה קצרה. אדם לא מזיז את מבטו מהכביש, מאיה עדיין מסתכלת מהחלון.

אדם:

הוא היה השותף שלי לדירה.

מאיה (מסתובבת אליו):

את זה אני יודעת. אבל למה נשארת חבר שלו?

פאוזה קצרה.

אדם:

למה לא?

מאיה:

הוא מתעלל בחברה שלו. הוא נכנס לקטטות. הפעם הוא רק חטף אגרוף, אבל ראיתי שלבן יוסף הייתה סכין.

שתיקה קצרה.

מאיה (מסתכלת קדימה):

אני לא מבינה את זה. איך אפשר לאהוב מישהו ולנצל אותו ככה.

אדם:

אולי הוא לא אוהב אותה.

מאיה:

אולי. (מפנה את ראשה לאדם). אדם, אתה אוהב אותי?

אדם (אחרי שתיקה של כמה שניות):

אין לזה משמעות. (שוב שתיקה) אבל נראה לי שלא.

מאיה (מפנה ראשה קדימה):

אתה איש מוזר, אדם. (פאוזה קצרה) מוזר ומיוחד.

(פאוזה נוספת) אולי בגלל זה אני אוהבת אותך?

אדם:

אולי. (פאוזה קצרה) אני לא יודע.

הם ממשיכים לנסוע. הרכב נעצר. אדם ומאיה מסתכלים אחד על השני. מאיה מניחה את ידה על לחיו של אדם, עוצמת את עיניה ומתקרבת לנשק אותו. אדם מפנה את ראשו לכיוון שמשות הרכב. מאיה יוצאת מהרכב. אדם ממשיך לנסוע.

6. פנים. פאב. לילה

עדיין מוזיקה חלשה, תאורה מעומעמת וקולות אנשים משוחחים. בן יוסף יושב על הבר בכיסא המרוחק ביותר. הברמנית מרימה שני בקבוקי בירה. אדם נכנס עם סיגריה דולקת. הוא מתיישב על הבר בכיסא הימני ביותר. בן יוסף מסובב את ראשו, הוא קולט את אדם, קם במהירות מהכיסא אשר עף לאחור ושולף סכין מכיס מכנסיו. אדם רואה את הסכין, קם במהירות תוך כדי שהוא שולף אקדח. מסך שחור לשנייה. אקסטרים קלוז אפ על האקדח. אקסטרים קלוז אפ על הסיגריה הבוערת ועל פניו של אדם. נשמעת ירייה אחת. מסך שחור לשנייה נוספת. רואים את אדם מאחור, ברקע נשמעות עוד ארבע יריות. אקסטרים קלוז אפ על הסיגריה שכבר כבתה. מרגע המסך השחור ולאחריו נשמעת קריינות.

אדם (וויס אובר):

חייתי חיים מסוימים ויכולתי להיות חיים אחרים. בחרתי בדברים אלו וויתרתי על השאר. דברים מסוימים לא יצא לי לעשות, אבל עשיתי דבר אחרים. אז מה? מה זה משנה? שום דבר לא משנה, לשום דבר אין משמעות. מי שמאמין משקר לעצמו. איזה אבסורד. אדם אפילו לא יכול להיות בטוח שהוא חי כי חייו הם חיים של מת. לעומתו (בהתייחס לבן יוסף) אני בטוח בעצמי, בטוח יותר ממנו, בטוח בחיי ובמוות הזה, שיבוא בקרוב. (פאוזה קצרה). אילו הייתי חי את החיים האחרים, אילו הייתי בוחר בדברים אחרים, אם היה יוצא לי לעשות דבר כזה או אחר, זה עדיין לא היה משנה. עדיין לא הייתה שום משמעות. לא בחיים האלו ולא בחיים האחרים. (פאוזה קצרה). יש לי רק חרטה אחת. הייתי צריך להיות יותר אגואיסט.

*

הסרט זמין לצפייה ביו-טיוב.

דימוי לסרט "הזר",
בעקבות אלבר קאמי

צילום: אורי גנילזון

כיתה י"ב, מגמת פילוסופיה,
בית החינוך מכללת אורנים

The vulture's game

Linoy Sabah

לינוי סבח

כיתה י"ב, מגמת ספרות,
בית החינוך אוניברסיטת תל אביב

It was 1983, the 28th of February, right at the period of the disappearing children incidences. Their faces were everywhere, on milk cartons, street posters, and on the school board. Although it was a small town they all just vanished into thin air. All were Young vulnerable children from broken families. On that day, A young boy was sitting at the end of a hallway that buzzed from its fluorescent lights, staring at the name tag hanging from an old-fashioned wooden door.

“Dr. Winters” it read, “it’s going to be absolutely fine sweetheart, it’s just an hour session per week, it’ll be good for you!” his mother Grace said to him. “I didn’t even want to go to therapy, you’re the one who dragged me here,” he said, aggravated by the idea of sitting in a room and being forced to talk about HIS private life with a man that he doesn’t even know. After all, the boy wasn’t the extroverted type, but that wouldn’t do for his mother, she wanted to “help”. “It’ll be over before you know it”. As she finished her sentence a man opened the door widely. He had a distinguished royal blue suit. His eyes were a shade of maroon and reflected in the light in pinpoints of red. He also had a blond, slicked-back haircut with a widow’s peak.

“Mr. Grayson, it’s time for your appointment,” he called for the young boy. “I love you” his mother mouthed to him as he made his way into the man’s office.

As he wandered into the room the boy could sense a horrible smell. He had scanned the room from the two brown leather armchairs to the wide collection of books on the shelves, down to the very rigid closet door. But now, there was something that caught his eye, a taxidermy fox that was placed at the office’s oak table. It was quite the eye-catcher, that reddish fox with its black gloves and socks.

"I see you like Finn," the man said, having a warm smile. "You can go up to him, he doesn't bite". As the boy stepped toward the still fox he unconsciously petted the lifeless creature. That's when he noticed something strange. "Did you just smell me?" the boy asked the psychologist who took a sniff at him. "Hard to avoid," he commented in return. The boy has indeed been waking up at night sweating and trembling out of some nightly terrors, but he did take a shower once a day. Could he be so nervous right now that he was sweating? I could say the same about this place, what is that stenchy scent? The boy thought. "The building next door had a sewage leak. They are late to call someone to fix it. Although it is quite unpleasant I would appreciate it if you could turn a blind eye," the man said casually. The request was met with silence. It didn't smell that bad in the hallway though, the boy thought. "Come on, take a sit," the man gestured to the teenager.

He sat down in front of the man who was already sitting, legs crossed with a notebook at hand. "So," the man opened, "where should we start?". As if I should know, I was completely against the idea of being here. The teen spoke out frustrated.

"Mr. Grayson can I call you Haven?", he didn't wait a single moment before he continued. "You're not fond of eye contact, are you?" the man stated, noticing that the boy hasn't looked at him since the beginning of the session.

The boy was quiet for a few minutes. "Eyes are distracting, you see too much, you don't see enough and it's hard to focus when looking at them. I try to avoid eye contact whenever possible," the boy said. He thought about the second he got a glimpse of Dr. Winters eyes, that dark shade of maroon that shimmered crimson at light. Something dark yet so warm. Haven knew that he has no chance of finishing this therapy unless he cooperates. If he kept his mouth shut there will just be more sessions, more sessions mean spending more time with this person and not doing something worth a while. He had to speak, that was the only way out.

"So, Haven, your mother has informed me about a death in the family. Your father's?" He asked as if he didn't know the answer.

Haven sighed, “yes”.

“How long has it been since?”, he questioned.

“About two years,” Haven replied guilelessly.

“It was also informed that he had committed suicide, you were there and watched as it happened. As I recall from your mother you were sixteen at the time,” he stated. “Having to lose a parent in such a way, and observing as they do it, is a painful experience. One to leave a scar on the mind. Were the two of you?”, Dr. Winters asked as he examined the boy for a reaction.

“Not really,” the teen replied nonchalantly. “My father was not the kind of person you would get along with,” he said openly.

“Why’s that?” He got a question in return.

As the session continued more and more information emerged about the boy’s father. How he appeared well-collected and kind in front of others. About his strong belief in God. But on the other hand, his narcissistic tendencies, his drunk nature, the type of education he was giving him. The twisted love-and-hate relationship he had with the boy’s mother. She was always resentful in every way when it came to her husband, but she would never let him leave. It came down to a single event that the teen remembered distinctly. His father was drinking, they were out camping in the woods. The boy went hunting with his father. His father had gifted him an old handgun that was passed down in the family, but the boy couldn’t hurt a fly. It all came down to that red fox he could not shoot. A reddish fox with black gloves and socks, exactly like the taxidermy fox in the office. His father shot the animal instead of him and then ranted about how much of a disappointment his son was, as he pelted the poor thing. His father was too drunk that night, screaming about the boy’s mother and how she chained him into marriage. The boy, sitting on a single log with “old gunny” in his trembling hands flinched. “My father yelled at the top of his lungs at how unbearable and agonizing his life was with me and mother and killed himself with a gun.” The teen finished his sentence as if he was finishing reading a storybook. All he needed was the nostalgic “the end” that every urban tale has, and it would

have been complete.

“It sounds like you disliked your father,” Dr. Winter said to Haven.

“Oh no, I didn’t dislike him... I despised him...”

As the weeks went by and sessions continued, Haven became comfortable with opening himself to therapy. Dr. Winters had become a source of comfort in Haven’s eyes. There was something about Dr. Winters that was pleasant, he was always kind and understanding. Yet Haven was still troubled. There was something he didn’t tell the psychiatrist. Something that weighed on his heart. That something kept him up at night, terrorized by his nightmares.

”Would you mind if I go for a moment and pick something from outside the office?” Dr. Winters asked Haven.

“Sure, take your time,” the teen replied. It’s been three weeks and the office still had that lingering stench. Even the hallway smelled of a faint musky odor, but the office was overpowered by it. Now that the boy was thinking about it, it all seems to come from the office itself. Haven’s curiosity had caught up to him as he was searching for the source of the horrible smell. “Maybe Dr. Winters is wrong. Three weeks is more than enough to fix a sewage leak, perhaps it’s a dead rat?” he whispered as he wandered around the room. It all came down to the closet door. Haven was more than sure the smell was coming from there. He hesitated for a moment, but then decided to open it. He turned the knob and opened the closet door quietly. There he found a single 57-gallon drum. He was met with the same sickening aroma, this time, substantially stronger. A lot more intense. Haven couldn’t help himself and yanked the metal lever that held the lid. He then removed the lid and saw a pool of yellowish-green substance, something was decaying in there.

He felt a presence behind him. “I won’t tell anyone about your dirty little secret if you won’t tell mine.”

*

הסיפור נכתב במקור באנגלית. בגרסתו בעברית זכה במקום השני בתחרות סיפורים קצרים בסוגת האימה בהשראת סיפוריו של אדגר אלן פו, של עמותת "יקום תרבות" לשנת 2023.

Ma'ayan Kramer

מעין קרמר

כיתה ח', סדנת "כתיבה יוצרת" במסגרת
פרויקט "קירות בית הספר אינם גבולותיו"
של עיריית חיפה בשיתוף "דרך רוח"

פרק ראשון מתוך רומן בכתובים · Work in progress

Chapter One

"...do?" Mara heard the ending of someone's question while she opened her eyes, instantly blinded by the intense light. Dizziness hit her. "Huh?" was the brilliant question that flew through her mind as she quickly closed her eyes.

"I don't know... but she's 100% one of us," a voice responded, different from the first one; Mara decided to try again, opening her eyes slowly, seeing a bit blurry. Mara saw plenty of green, a little blue, and brown.

A few moments of silence passed, and Mara finally saw who was talking: two kids entered her vision, a girl and a boy about her age.

Wait a moment, Mara thought in confusion when she felt the texture of the grass tickles her reddish-brown skin.

Soil from the uneven ground beneath her, smudging her dark chocolate hair and clothing.

From what Mara could tell, she was in a forest.

She decided to talk. If the girl and the boy wanted to harm her, they would have done it already; the two of them might know what happened, because Mara could not remember a thing.

That on its own was disturbing. "Hm... hello?" she said quietly.

Taking the opportunity to get a better look at the children in front of her, the new girl immediately ran in her direction, her gray-white hair fluttering behind her.

The white-haired girl immediately bent down next to Mara and smiled. "Hi! Are you okay? You've been unconscious for a while! What happened to you? Do you need anything? What's your name? How did you get here? Are you hurt?" Mara was overwhelmed.

How can the white-haired girl talk so fast?

The white-haired girl continued to look at Mara, waiting for an answer.

Her light gray eyes filled with relief, concern, and a bit of curiosity.

*

Goliath's Nemesis

בהשראת יופיו של הפסל "דוד" של מיכלאנג'לו, בדגש
על אור וצל, צבעי אקריליק על קנבס איטלקי 60*40

דיאנה קסנביץ'

כיתה י"א, מגמת פילוסופיה,
בית החינוך אוניברסיטת חיפה

Jeremy Bentham's Jails

No Name

אנונימית

Sean Davidson didn't care for being extraordinary, as long as he was taken care of. He supposed that somewhere, in some primitive anthropology book, could be found a model of people that would sum him perfectly, slow drawl and farmer physique and all. But there was certainly something extraordinary about the way Mr. Davidson fit his profession. He was an excellent workforce manager. Excellent? The best there is. He would hop between factories, always guided by heightened salaries and improved offers, a mouse with a fine-tuned nose and an even finer appetite. All men are born without a declared purpose, and Sean had gotten himself a reputation for being particularly devoid of one. For these reasons, the proposal laid before him on the evening of the twenty-second brought a great surprise. Two policemen wearing high hats and golden buttons stood in the center of his living room. Their slick boots (of such unnatural color!) stamped "government property" all over his floor. The shorter one, whose mustache's length overcompensated for all the centimeters in which he was shorter than his companion, spoke first.

"Mr. Davidson—"

"Hello."

"Mr. Davidson, do not interrupt an officer of the law—"

Mr. Davidson opened his mouth, said nothing, and pressed his lips together in a grin.

"Mr. Davidson—"

"There's no need to repeat my name. I'm sure all of the neighbors eavesdropping through the wall are caught up."

"Mr. Davidson, we're here to offer you an opportunity."

"Oh?"

“Yes. We’re here to inform you that you have qualified to join the newly-reformed jailing system.”

“The jailing system?”

“Yes, the jailing system. Haven’t you heard?”

“I haven’t.”

“Very well. Are you interested?”

“How could I be without knowing?”

The police officer let out an exaggerated sigh. He wasn’t fond of this one-way-street manner of conversation.

“Say that you’re interested and I’ll tell you. It’s confidential.”

Sean scrunched his nose.

“Then I’m not interested.”

“Not at all?”

“In the jailing system? No.”

“Not even a slight tickle in your right foot?”

“Not even a tickle. Your offer is declined.”

“That’s not good, Mr. Davidson.”

“It isn’t?”

Mr. Davidson escorted the policemen out of his apartment, waved them down the hall, and settled open-legged on the couch. He stuffed his pipe and drew a great inhalation, only one, then left it perched on his lips so that all his mutterings came out in soft “mmm”s. He found himself walking over to the window several times just to get a glimpse of the bleak street below. Eventually, he got to the window and noticed it was night.

The following day Mr. Davidson worked his daily shift and made an unusual stop when returning home. The liquor storefront beckoned him merrily with its shining velvet. Inside, a clerk offered him a bottle with liquid the color of an angry wound, and he bought it, shocked with himself for

paying such a sum, and for such a product. The paper bag rustled in his arms all while he climbed the stairs, produced the key from his trouser pocket, and opened the door which made a creaking sound.

“I thought you’d never come!” Said the woman on his bed.

He blinked hard and lifted the bottle to his eyes. It was entirely full, not a sip missing.

“Come!” She beckoned forward, her skirt barely zipped.

But to Sean it seemed as though everything else in the room—the pictures, the planks of the floor, every respectable piece of furniture—was ordering him to stay put.

“Oh, silly you!” She was now heading in his direction, swaying her hips in a manner he felt was very unnecessary.

“No, no! Don’t touch me!”

Her eyes, large like a rabbit’s, peeking at him above the jagged grin of the bag’s edge.

“That’s all I’m here for!”

He reeled back, motioning her away. She raised her hand to poke the side of his face. He caught it by the wrist.

“Do not touch me, understand?”

She smiled and poked his face again. “I’ve washed.”

“I’m going to put the bottle away now. When I return, I want you gone.”

When he returned, the woman was once again on his bed. The thought of sleeping where she had previously sat sent a rattle up his spine.

“I’ve washed, really.”

“You’re a prostitute.”

“So?”

“So I have no intention of touching you, even if you’ve washed three times.”

“That seems discriminatory.”

“You’re a prostitute!”

“As you’ve reminded me plenty. You keep saying it as though I’m a problem. I’m not a problem, I’m a distraction.”

He stared at her with utter confusion. A vehicle pulled outside, below the window.

“It’s a police car.” She sang sweetly.

He heard the front door open and footsteps climbing up the stairs.

“They hired me to wait here—”

The footsteps crept closer and closer along the corridor.

“And... you know what? If you had agreed to touch me, I would have been out ages ago—”

Three knocks, then another for good measure.

“I care more for a customer than I do for the police.”

The door opened, and she flung herself crying into his arms.

“Botrich, read him his rights,” ordered the short, mustached policeman at the door. He picked the crumpled skirt from the floor and whiffed it. “Disgusting, really,” he put his nose in the fabric. “Disgusting.”

*

The prison’s head chambers smelled of soap and limescale. The floor, tiled, bore deep scuff marks, and the windows, blocked by perpendicularly-running bars of iron, allowed in the occasional breath of cold air. Sean wore a prisoner’s uniform, given to him after the hurried trial, a uniform the color of earwax and the texture of canvas. The chief guard arrived lazily, and settled behind his desk with a rustle of thick fabric and excess weight.

“Mr. Davidson. Mr. Davidson.”

“Hello.”

“Now that you’re here—”

“Brought here.”

“Now that you’re here, Mr. Davidson, I have a position tailor-made for you. We need somebody to run the workforce.”

“It’s a prison.”

“Ah, but the new law privatized prisons. Ours is becoming a candy factory.”

“A candy factory?”

“Yes, well... we were given a choice, and I... I thought candy would lighten this place up.”

“Who’d buy candy made in a prison?”

“Everybody. It’s much more efficient this way.”

“Slavery is always efficient.”

“It isn’t slavery. It’s meaningful service to the country with rehabilitative potential.”

Mr. Davidson squinted his eyes. The chief guard was unaffected.

“You’re starting Monday. Let me take a look at those rags you’re wearing... would you be more comfortable in a suit?”

*

Mr. Davidson was nearing his second month of incarceration in the newly-constructed candy factory. They made strawberry drops and truffles, butterscotch and chewing gum, chocolate and marzipan and jam. The wrappers of the candies were marked “country made” and promised contents “so sweet, it’s almost a crime!” During his short service as workforce manager, he admitted no less than fifty-four new workers. Never since the mythical months of the civil riot have so many prisoners been admitted so quickly.

One evening, while touring the prison yard for loose cigarettes, Sean heard an odd rustle by the fence. Two ugly, scrunched faces appeared in the hedges. Following the faces were another pair, and stubby bodies to match. Eight knobby hands grappled with something bulky and hauled it along the perimeter of the yard. For once, Sean was grateful for the

fence.

“Excuse me, fellas!” He called, fixing his lips crookedly.

“You’re excused!” Replied the nearest of the four hunched forms.

“Where are you headed?”

“To the entrance.” The man (he concluded that they were, in fact, people, terribly ugly as they were) replied simply in broken speech.

“What’s that?” Sean pointed a helpful hand at the mass they were hauling.

“Proof.” The man replied.

“What for?”

“We’re hoping to be given a job at the factory,” the man explained, opening the bag for Sean to see. Nauseated, Sean averted his eyes.

“Oh, I think they’ll hire you. They hired me, and I didn’t have with me half of what you have.”

“I should hope so,” the ugly man shrugged, tying the bag once more. “Where would you have buried the other half?”

*

Ezra Farber**עזרא פארבר**כיתה י', מגמת פילוסופיה-ספרות,
בית החינוך אוניברסיטת חיפה**Be Dust**

I'm sorry
 I kick and I kick and I kick, and you're tired,
 so I'm sorry
 You have to stand up
 I didn't know my own strength
 I love you, and I see right through you
 You're tired
 You're just tired
 People are disappointed in you,
 and that really doesn't matter
 I don't care
 The friend hates the memory of you
 That hurts, I'm sorry
 You ignored the voice in your head that was hungry
 You're getting so close, so damn close
 Every year is better, right? We agreed, that's the rule
 Today is the worst year you've slipped into,
 but tomorrow will be better, I promised you
 Fuck it
 I forgive you for failing, again and again
 Fail, be weak, be stupid, you're special, you're nothing,
 you're the voice of a thousand years of human love,
 you're free, you have begun as dust and now,
 you are like dust
 Be dust
 You will be dust
 I love you, clay in the hand of a stone fist
 Crush yourself and take shape
 I love you, failure.

Don't stop now
You can be satisfied
Live on a farm and tend to the person you choose
Please, be satisfied
Fail, give up, and come back to bed
God damn it, there are so many people
A thousand years of human love
Please, stay out of history
You're so good, you're so special, you deserve to rest
Nobody needs to remember you, just be love, please
You're so tired
Ignore your urge to climb
You're okay
Make sure that there's somebody home.

What is to a life of answers?

What is to a life of answers?

I was being watched, and I saw a man

He looked as if he'd been beaten his whole life,

and I was beating him too

He asked my eyes for speech and I obliged, he told me

I can see you but I can't open my eyes

He looks in the mirror and can't open his eyes

But he laughed, and I tried to harmonize with his laughter,

but I couldn't quite find the note

and I kept being watched

I saw three people walking towards a large light,

and they were perfect

Three people walking at perfectly distant lengths,

never intruding into the other's small world

They saw me and arranged themselves into a perfect row,

and I kept being watched

A woman I knew fondly smiled at the idea of me,

and I tried to tell her something, but my speech was gone

I must have left it with the beaten man

Bah, he'll use it more than I know to

I retreated to a yellowed street,

and found myself being watched

This time, though, I started watching back

An observer only has power

through the lack of my own existence

I saw it was the North Star watching me

What did it expect from me?

It looked at me and searched for my ancestors,

but I told it that this was not the case

I have no ancestors

My past is traced through looking at you

But it disagreed, and I knew it was in the right

Because I found the note.

Dissonant Chords Ringing

My eyes cut through the morning light,
and I looked right at myself.
I don't know why I decided to look now
I usually don't need to search, I always am in that mirror,
and when I smile,
my eye can glitter with the reflection
of a few restful moments
It was asking me to be proud,
but I turned my gaze down
and pushed the hand off of my own
I really shouldn't have done that
There was no pride in that mirror,
the only thing that looked back at me
was a young face showing signs of mild distrust
I looked deeper, and I started to lose myself in the haze
Misty air blanketing me, the shivering cold
Dissonant chords rang
Closer, closer, until my breath pressed
a light circle of mist onto the glass
Was it disgust? Was it just disgust?
I asked the empty mirror swirling the light from my eyes
The mist cleared enough to see my face again
Beaten down, eyes not able to even meet their own
I banged my fist on the mirror,
telling it to bring the mist back,
to block out the details of my mind
And it did, blur hugging my clenched brow,
until I couldn't see a thing again
Time to get to the rest of my day.

פרסומים אחרונים של מורי דרך רוח

בוא נמציא אירוע

סיגל נאור

חוקרת ספרות, עורכת ומשוררת. מייסדת ומנהלת שותפה "דרך רוח".
מלמדת ספרות עברית בכיתה של איאד ברגותי

שירים, סדרת טקסטורה, הוצאת פרדס 2023

סיגל נאור
בוא נמציא אירוע

טקסטורה / דו
π

בוא נמציא אירוע

"כֵּן עֲדִין יֵשׁ אֵיזָה תְּחוּשָׁה שֶׁל אֲלִימוּת, וְכֵן
 מְשַׁעֲמִים אָז בּוֹא נִמְצִיא אֲרוּעַ.
 נִעְלָה בִּקְשָׁר: זָרְקוּ עָלַי אֲבָנִים בְּרָחוּב, וְאִז
 עוֹצְרִים מִיִּשְׁהוּ, מִתְּחִילִים לַחְקֹר אוֹתוֹ.
 בְּסוֹף יִשְׁחַרְרוּ אוֹתוֹ אוֹ לֹא יִשְׁחַרְרוּ אוֹתוֹ, תְּלוּי
 בְּכֵן אָדָם שֶׁהִמְצִיא אֶת הָאֲרוּעַ, אִם הוּא יִזְקֶה אוֹתוֹ
 אוֹ לֹא. הִיָּתָה שׁוֹטְרֶת שׁוֹאֲלָלָה, מְשַׁעֲמִים לִי,
 טוֹב, יֹאֲלָלָה, נִמְצִיא אֲרוּעַ שְׁזוֹרְקִים
 עָלַי אֲבָנִים. שְׁאֲלוּ אוֹתָהּ מִי.
 לֹא יוֹדַעַת, אֵיזָה שְׁנִים עִם חֲלָצוֹת
 אֲפֻרוֹת, לֹא הִצֵּלַחְתִּי לְרֹאוֹת,
 תְּפִסּוּ שְׁנִים עִם חֲלָצוֹת אֲפֻרוֹת,
 אָמְרוּ לָהּ: זֶה הֵם? כִּמּוּבֵן תְּפִסּוּ אוֹתָם,
 הִכּוּ אוֹתָם. זֶה הֵם?
 לֹא, לֹא נִרְאָה לִי, וְאֲלָלָה, אֲרוּעַ שָׁלֵם,
 אֲנָשִׁים חֲטָפוּ מִכּוֹת. כָּלוּם לֹא קָרָה שֵׁם בְּאוֹתוֹ
 יוֹם"

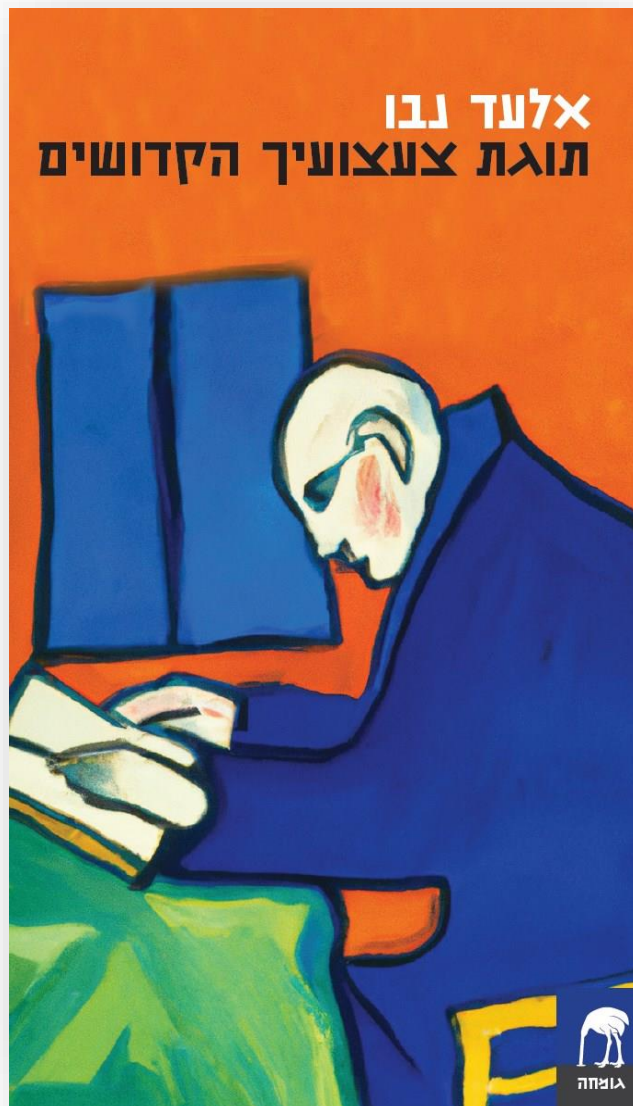
עדות של חיילת מתוך אתר "שוברים שתיקה"
 מספר קטלוגי: 93709; דרגה: סמ"ר; יחידה: מג"ב
 אזור: ישראל; תקופה: 2002

תוגת צעצועיך הקדושים

אלעד נבו

אלעד נבו, חי ברמת הגולן. מלמד במגמת המשולבת בבית החינוך תל חי.
עורך כתב העת סֶפֶר. כתב ומבקר ספרים ב"ישראל היום"

סדרת גומחה, הוצאת פרדס 2023. עורכת: מוריה דיין קודיש

מתוך "תוגת צעצועיך הקדושים",

עמ' 35-36:

ובתוך כל זה היה הגישוש, הבקשה לביקוע חומת בשר ומרחק, הרצון למזג בין שני קולות ותפילות ושברים. היה זה טיפוס ארוך על גדר חיה של אש. מה שהתחיל כלקחת שני גופים נפרדים והבאתם בברית, הפך עם הזמן לתנועת חיים משותפת, לגומחות קטנות של אינטימיות שאיש לא ייכנס בהן, לא ידע מה טמון שם. ככל שעובר הזמן מצאו הפנים, הגוף, האיברים, שפה משותפת, נפרשו יחד למצב צבירה מתחלף, להוויות קטנות של לב, רגשות שלא ניתן לקמט בקול. אבל הזמן עבר והחיים צריכים להפוך גם למילים. לתנועת פה שמעצבת אוויר ומנגנונים של קרבה. רבי יוסף חיים ידע, הרגיש, אבל איך מבטאים את זה? הוא לא רצה להפוך אמת פנימית למעריך של אותות הסכמיים. איך אומרים לאדם הקרוב אליך ביותר את מה שנאמר פעמים כה רבות, את מה שכולם אומרים כל יום ובכל זאת הוא כל כך אישי, שלו, שלה, שלהם? יכול היה לומר אחרת, להגיד שהאין מתפלש מחדרי הבינה אל גדולת התפארת בהדר יסוד מלכות, אבל זו לא צורה לדבר בה.

באחד הימים הקצרים של החורף, בהתרווחות הסופית של היום, בדמדומי הגוף שעוד לא רָגַע מהתרוצצות, זוג צעיר שעוד מתרגל למרחב המשותף, ישבו יחד בסלון. הייתה מידה פשוטה של טוב ואחדות המבטים, ומתוך דיבור מתמשך שהתהלך על גבולות העיניים, הידיים, סומק הלחיים, טמן רבי יוסף חיים במשפט אחד כמוסות של קיום, "מרים, תדעי, זה נכון, כל מה שעוד לא מצאתי לו מילים. זה נכון כל מה שקיים בינינו," ואלם היה מילים ומילים היו פתאום גוף, ולא היה צריך עוד כלום.

פרסומים שונים

רתם פרגר ורנר

חוקרת ספרות עברית. חברת מערכת המוסך.
מלמדת ספרות בבתי החינוך אוניברסיטת חיפה ומכללת אורנים

מסדר הפתיחות הגדולות, מסה, המוסך, 22.9.22

האדום והשחור, על "הספר האדום", מאת אסף ענברי,
רשימת ביקורת, המוסך, 19.1.23

אחר-צהרים-כמעט-ערב אחד, קטע מיצירה בכתובים,
המוסך 31.5.23

2023 ,Representations of Boyhood in Nineteenth-Century Hebrew Literature, Rotem Preger Wagner, Polin: Studies in Polish Jewry, Vol.36

קטע הפתיחה למסה "מסדר הפתיחות הגדולות"

להתחלות נודע תפקיד מיוחד בניסיון המתמיד שלנו למשמע את המפגש עם העולם. הן אחת מהדרכים הבסיסיות ביותר ליצור סדר ברצף האינסופי והכאוטי של האירועים שסביבנו. מכאן, ככל הנראה, הרגישות שלנו כלפי התחלות והנטייה להקצות להן מעמד מובחן. נטייה זו ניכרת במיוחד בפתיחות של ספרים וסיפורים; אחד הדימויים החזקים ביותר של התחלה הוא פתיחה של ספר, דף ריק ולאחריו: היה היה, היה או לא היה, בוקר אחד, בשמי ערב כחולים, לפני הרבה-הרבה שנים וכמה טובות היו השנים ההן הלכה פרה גועה בדרך וכו'. הנוסחאות האלה השגורות והשגורות פחות של פתיחות סיפורים הן המחשות למבנה המנטלי הזה שאנו מטילים על הזמן והמרחב וקוראים לו התחלה.

מבין כל ההתחלות שבעולם, לפסוק שפותח את ספר בראשית – בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ – יש מקום ייחודי. על פניו הוא מסדר אונטולוגי אחר. בכל פעם מחדש נדמה שהוא מקפל בתוכו את כל מה שיבוא אחריו ואפשר להשתהות בו, לטעום בו טעם של התחלה. זו בוודאי התכונה המובהקת ביותר של פתיחה גדולה.

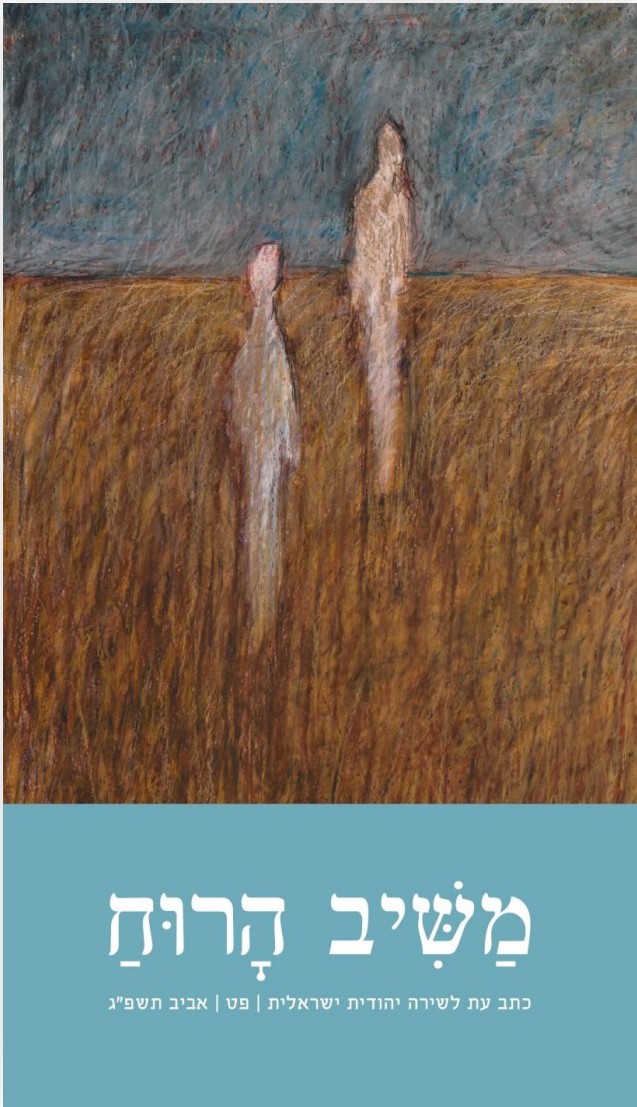
באר

אורי שגב

בוגרת מגמת ספרות ב"דרך רוח", זכתה בפרס ון ליר על עבודת הגמר שעסקה בתרגומים העבריים של סונטות שייקספיר. כיום - סטודנטית לספרות עברית באוניברסיטת בן-גוריון, רכזת עבודות הגמר של "דרך רוח" ומנהלת קהילת הבוגרים.

שיר,

בתוך כתב העת "משיב הרוח", גיליון פ"ט, אביב תשפ"ג

באר

אָחות, הַחֲרֵשׁ הַחֲרִישִׁי
אֶף בְּשׁוּלֵי דוּמִיתָךְ כָּבְדוּ לַהֵט וּמָגוּר
מִי יִתְנַנִּי בְּתִרְוַעָה שְׂאֵכָרַע, שְׂאֵחָרֵב
לְפָנֶיךָ – מְטִילַת מָצוֹר

אֲנִי זְקוּקָה לְאַדְוֹת שֶׁהִשְׁלַכְתָּ בִּי
לְנַפְלִיתְךָ הַמוֹדֶדֶת עֲמָקִי
אֲמָרִי שְׁכַתְּלִי אֵינָם אֶבֶן
שְׁמִבְטִיךָ אֶל שְׁפָתִי

"כנריר", מיתולוגיה נורדית, הזאב של לוקי
עט ועיכרון על נייר

לינוי סבח

כיתה י"ב, מגמת ספרות,
בית החינוך אוניברסיטת תל אביב

המאמר

כתב עת
דרך רוח

יוני 2023

